

MILJØKRIM

AUG./SEPT. 2012

NR. 2 – ÅRGANG 15 – MAGASINET UTGIS AV ØKOKRIM

Overtredelsesgebyr i fiskerisaker

// SIDE 15

Kulturminner under vann

// SIDE 8

AIS: Storebror ser deg på sjøen

// SIDE 36

Rettsvillfaring i miljø saker

// SIDE 42

LEDER

ANSVARLIG REDAKTØR
HANS TORE HØVISKELAND

Tilsyn avdekker brudd på miljøregelverket. En artikkel i dette nummeret av Miljøkrim er om hvordan Klif og fylkesmannen kontrollerer at industri, importører, forhandlere og kommuner oppfyller miljøkravene. Her fremkommer det at disse tilsynene avdekker flere alvorlige brudd på regelverket. De alvorligste sakene blir anmeldt til politiet, og det er viktig at politiet og påtalemyndigheten følger opp disse anmeldelser på en rask og god måte.

Generelt er området preget av utbredt bruk av egenkontroll og selvdeklaring, og i mindre grad av aktiv kontroll og tilsyn. Egenkontroll og selvdeklaring er basert på tillit, aktørene må selv si fra at de har gjort noe galt. Ved pålegg om å ta prøver kan bedriftene selv gjøre analyser som de selv godkjenner. Etter min mening kan alle systemer omgås, forvaltningen må være klar over dette når den legger opp sitt tilsyn, og må kunne foreta etterkontroll gjennom egne prøver.

Av artikkelen fremkommer det at mange av kontrollene er uanmeldte. Det tror jeg er viktig. Oppsøkende virksomhet i form av uanmeldte tilsyn og kontroller bør ha en god effekt hos aktørene. ØKOKRIM har i noen av de forurensningssakene vi har etterforsket avdekket at bedrifter har klart å lure tilsynene, fordi de er blitt varslet om kontrollen. Siden de er blitt varslet har de fått ryddet opp i uregelmessigheter eller satt i verk spesielle tiltak forut for myndighetenes inspeksjon. Blant annet er rør kuttet under vann slik at det ulovlige utslippet ikke skulle bli oppdaget ved en kontroll og produksjonen er redusert før kontroll slik at utslipp til luft skulle bli minst mulig.

Alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket. I Arbeidslivsmeldingen (Meld. St. 29 (2010-2011)) er det varslet at Arbeidsdepartementet vil sette i gang en bred og helhetlig gjennomgang av håndhevingen av alvorlige brudd på arbeidsmiljøregelverket. I den forbindelse har Arbeidsdepartementet invitert til en konferanse den 10. og 11. september i år mellom myndighetene og partene i arbeidslivet hvor det blant annet skal diskuteres om strafferammen i arbeidsmiljøregelverket bør utvides og om medvirkning til brudd på allmenngjøringsloven bør straffesanksjoneres.

At dette nå følges opp er viktig og dette var noe ØKOKRIM foreslo endret i brev av 23. februar 2011. Bakgrunnen for ØKOKRIMs brev var blant annet at ØKOKRIMs miljøkrimavdeling fra tid til annen mottar telefonhenvendelser fra de lokale politidistriktene med anmodning om råd og veiledning i saker om sosial dumping. Uformelle signaler vi har mottatt fra polititjenestemenn og påtalejurister rundt omkring i Norge i den forbindelse, kan tyde på at saker om sosial dumping gjerne henlegges der utenlandske arbeidsgivere har forsvunnet tilbake til sitt hjemland. Dette gjelder også der hjemlandet er innenfor EØS-området.

I samme brev ble det også pekt på at det synes som strafferammen i allmenngjøringsloven (kun bøtestraff) og arbeidsmiljøloven § 19-1 (tre måneders fengsel, to år ved særlig skjerpene omstendigheter) er blitt hengende etter de senere års utvikling når det gjelder strafferammene på miljøområdet. Strafferammen i naturmangfoldloven (i kraft 1. juli 2009)

er til sammenlikning ett års fengsel (tre år ved særlig skjerpene omstendigheter). Samme strafferamme har også markaloven, som trådte i kraft 1. september 2009, og med virkning fra 1. juli 2010 ble strafferammen i plan- og bygningsloven hevet til ett år (to år ved grove overtredelser). Arbeidsmiljølovgivningen bør således etter mitt syn ikke ha noe lavere strafferamme enn annen miljølovgivning. Det er således gledelig at Arbeidsdepartementet nå har tatt tak i dette.

Viktig høyesterettsavgjørelse. Av Høyesteretts dom inntatt i Rt. 2012 s. 770 fremgår det at foretaksstraff er særlig egnet ved arbeidsmiljøkriminalitet. Dommen inneholder mange gode og viktige uttalelser om bruk av foretaksstraff ved overtredelse av arbeidsmiljøloven. Saken kan også brukes ved fastsettelse av bøtenivå i disse sakene. Du kan lese mer om dommen på s. 10.

Les om brudd på miljøregelverket
på side 16

Miljøkrim har i de siste utgavene satt søkelys på politiets arbeid mot miljøkriminalitet, herunder rollene som miljøkoordinator og miljøkontakt. I dette nummeret ville vi følge opp dette med et intervju med Øystein Mæland som vi gjorde før sommeren. Dette intervjuet utgår da han fratrådte sin stilling den dagen Miljøkrim gikk i trykken. Miljøkrim vil gjøre en ny henvendelse til Politidirektoratet ved en senere anledning.

04 Smånytt

KUNST OG KULTUR ●

- f** 08 Kulturminner under vann

ARBEIDSMILJØKRIMINALITET ●

- 10 Foretaksstraff er særlig egnet ved arbeidsmiljøkriminalitet

FORURENSNING ●

- 12 Klif: Tilsyn avdekker brudd på miljøregelverket

NATUR OG FAUNA ●

- f** 15 Fiskeridirektoratet: Økt sanksjonering ved brudd på fiskerilovgivningen
18 Straffesaker etter naturmangfoldloven
22 Nmpf: – Det trengs mer kunnskap om kulturminner
24 Miljøkriminalitet på Island
28 Fiskeridirektoratet: – Den moderne måten å drive tilsyn på
31 «Supermat» basert på cites-beskyttede arter – Er ikke alltid super

ØVRIG ●

- 32 Leserinnlegg: Straff som fortjent?
33 Bokanmeldelse: Etterretningsprosessen – fra strategi til implementering
34 Kjemikeren har ordet: Prøvetaking
f 36 AIS: Storebror ser deg på sjøen
38 Miljøkriminalitet også et internasjonalt problem
40 Dokumentinnsyn
f 42 Rettsvillfaring i miljø saker
45 Viktige dommer i miljø saker 2012
46 Nye lover og forskrifter av betydning 2012
47 Nytt om navn

ØKOKRIM

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet: natur- og faunakriminalitet, forurensningskriminalitet, kunst- og kulturminnekriminalitet, samt arbeidsmiljøkriminalitet. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, dom-stolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt:

August/september 2012

Ansvarlig redaktør:

Forstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Statsadvokat Tarjei Istad

Redaksjon:

Politioverbetjent Tuva Brørby
Politioverbetjent Kenneth Didriksen

Grafisk formgivning:

Lillian Nordby Øktner

Opplag og trykk:

4 000, RenaissanceMedia AS

Forsidefoto:

Thomas Bjørkan, Norsk havbrukscenter

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Der annet ikke er nevnt, er fotografiene fra Shutterstock.

Adresse:

ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettsider: miljøkrim.no
okokrim.no

SMÅNYTT

Hvorfor er isbjørnen truet?

I dag finnes det 20–25 000 isbjørner i den arktiske regionen, det vil si området rundt Nordpolen (Arktis: Canada, Russland, Norge, USA, Finland og Island). Tallet over antall isbjørner ses på som stabilt, men siden isbjørnen beskrives som sårbar forventer man at isbjørnbestanden vil gå ned etter hvert som isen krymper.

Isbjørnen kan svømme opp til ti mil over åpent hav for å lete etter mat. Men den største utfordringen for isbjørnen de nærmeste tiårene er det stadig varmere klimaet i Arktis. Etter hvert minker isflakene der de finner mat, og de ligger stadig mer spredt i havet. Derfor tvinges isbjørnene til å ta stadig lengre turer. Forskerne mener at flere og flere isbjørner drukner på veien.

Verdens isbjørneksperter anslår at bestanden av isbjørn globalt kan gå ned 30–50 prosent innen midten av århundret. I verste fall kan den utryddes på grunn av det varme klimaet.

Kilde: WWF Norge

Foto: Peter Prokosch, Svalbard (for Grid Arendal).

ÅRETS
MILJØPRIS

Akershus Venstres miljøpris 2012

Akershus Venstres miljøpris deles ut årlig på verdens miljødag. Prisen, som gjerne består av et litografi eller et bilde, deles ut til personer eller organisasjoner som har gjort en stor innsats for miljøet. Akershus Venstre hadde i år valgt å dele ut prisen til førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland, leder for miljøkrimavdelingen i ØKOKRIM.

Utdeler sier i sin begrunnelse at Høviskeland har gått ut over forventningene til sin rolle og opptrådt uredd og utrettelig i arbeidet han har nedlagt på våre felles vegne.

– Miljøsaker kan være vanskelige å etterforske og det kan nok i mange tilfeller være for lett å slippe unna med miljøkriminalitet, sier Venstrepolitiker Abid Raja til Miljøkrim og understreker at ØKOKRIMs arbeid med dette temaet setter fokus på hvor viktig det er å bevare irreversible verdier som natur og dyreliv. Forhåpentligvis bidrar også dette til å forebygge ny miljøkriminalitet.

Litografiet «Beverdammen» (1973) er malt av den ekspresjonistiske norske kunstneren Reidar Fritzvold (1920–98). Han er en av Norges største naturskildrere. Foto: Lillian Nordby Øktner, ØKOKRIM

«Biocider»

Utgavens utvalgte miljøterminologi

Hva er Biocider?

Et biocidprodukt inneholder ett eller flere aktive stoffer som gjør at produktet kan brukes til å forstyrre, uskadeliggjøre eller på noen annen måte forhindre virkninger av skadelige organismer. Mange biocidprodukter har innvirkning på helse og miljø siden det er nettopp produktenes giftige egenskaper som gir ønsket effekt overfor skadelige organismer som sopp, insekter eller rotter.

Kilde: klif.no

Tusenvis arrestert i INTERPOL aksjon rettet mot ulovlig handel av fugler

Nesten 4 000 mennesker er arrestert og mer enn 8 700 fugler og dyr er beslaglagt i den INTERPOL koordinerte aksjonen «Operation Cage». I alt 32 land deltok i aksjonen.

«Operation Cage» var basert på et tverretattlig samarbeid mellom ulike myndigheter, deriblant ansvarlige myndigheter for nasjonalt dyreliv, politi, tollvesenet og andre spesialiserte enheter.

I tillegg til dyr ble det beslaglagt fangstutstyr, våpen og ammunisjon på de mange aksjonene som var rettet mot flyplasser, havner, postkontorer, markeder, dyrebutikker og utstoppere i Sør- og Sentral-Amerika og Europa. Det ble også avdekket en rekke andre dyre- og

plantearter og produkter i aksjonen. Dette inkluderte elfenben, skilpadder, fisk og andre levende arter der rehabilitering var mulig.

Aksjonen var et svar på den voksende illegale grenseoverskridende handelen med fugler og egg, og den økende graden av involvering fra organiserte kriminelle i smuglingen fra Latin-Amerika til Europa.

Aksjonen har i følge David Higgins, som er leder av INTREPOLs miljøprogram, igjen vist den globale skalaen av illegal handel med fugler og andre ville dyre- og plantearter. – Dette er ikke bare et tema som omhandler organisert kriminalitet, dette representerer også en biodiversitets risiko, sier Higgins. Higgins konkluderer med at aksjonen har gjort det mulig for ulike etater å samarbeide for å arrestere personer og avdekke deres nettverk, stoppe pengeflyten og bruke den innhentede etterretningsinformasjonen i den videre etterforskningen.

Ikke jakt med pil og bue

Miljøverndepartementet åpner ikke for en prøveordning med buejakt. Det var i februar 2011 Norges Buejegerforbund sendte søknad om å få gjennomføre et treårig prøveprosjekt med å bruke pil og bue til jakt. Miljøverndepartementet har behandlet søknaden og bestemt at en eventuell prøvejakt utsettes til en har vitenskapelig dokumentasjon på at jaktformen ivaretar velferd på en like god måte som jakt med andre tillatte jaktvåpen. Miljøverndepartementet mener at en prøveordning ikke gir svar på viktige dyreetiske spørsmål. Dette skal nå blant annet Direktoratet for naturforvaltning utrede nærmere.

I Finland og USA benyttes pil og bue til å redusere bestander av skadegjørende rådyr og harer i parkene. I Norge er det lovbestemt at all jakt skal foregå med våpen der prosjektet blir drevet med kruttgass. Foto: Erik Christensen, Porkeri

NYTT FRA INTERPOL

INTERPOL

Ulovlig tømmerhogst

Project LEAF (Law Enforcement Assistance for Forests) er betegnelsen på arbeidet som Interpol har startet for å bekjempe ulovlig tømmerhogst. Illegal ødeleggelse av skog og inter-

nasjonal handel med ulovlig tømmer er organisert kriminalitet som utrydder både dyre- og plantearter og deres leveområder. Fjerning av skog i det omfanget det nå foregår har også betydning for klimaet på jorden og rent økonomisk innbefatter det enorme summer. LEAF har som mål å bekjempe og forebygge slik aktivitet ved å koordinere innsatsen fra flere land på dette området. Prosjektet legger opp til at flere lands etterretning skal kunne danne grunnlaget for å gjennomføre aksjoner mot denne type alvorlig miljøkriminalitet.

ØKOKRIM er norsk medspiller for Interpol i dette arbeidet.

Bokbestilling fra ØKOKRIM?

Tidligere har det vært Silke B. Hartmann sin oppgave å ta i mot bokbestillinger ved ØKOKRIM, men heretter skal bøker bestilles via Anne Helene Berg: anne.helene.berg@politiet.no

Miljøkrim beklager

I artikkelen **Etterforskning av oljesøl – erfaringer fra Full City-forliset i Miljøkrim nr. 1/2012** inngikk følgende avsnitt:

«Mandag den 3. august skiftet kapteinen status fra vitne til siktet. Den første siktelsen dreide seg om at kapteinen ikke umiddelbart hadde varslet om forurensing eller fare for forurensing. I dette avhøret stilte også kapteinen med forsvarer, og fra dette punkt ble det også en endring i tilgangen til resten av mannskapet. Advokatkontoret Wikborg Rein kom inn i bildet som advokatkontor for rederiet, men insisterte også på å være tilstede under avhørene av mannskapet. Der vi før hadde hatt litt diver-

gens i forklaringene, fremstod de nå som mer eller mindre like. Mannskapet fremstod også som skremt, og for oss i etterforskningsteamet var det ganske tydelig at noen hadde kommet og tatt regien. Jeg vil i denne artikkelen ikke gå noe nærmere inn på hvor mange roller et advokatkontor kan ha i en straffesak.»

Miljøkrim beklager at dette avsnittet ble trykket uten at advokatfirmaet Wikborg Rein & Co fikk anledning til uttale seg om og imøtegå innholdet i forkant. Redaksjonen er opptatt av å ivareta tilsvarsretten i tilfeller som dette.

Redaksjonen

FAKTA OM WWF

WWF – World Wildlife Fund – En verdensledende organisasjon som jobber med å beskytte naturens fremtid.

WWF-Norge ble grunnlagt i 1970 med daværende kronprins Harald som president. Frem til 1986 var organisasjonen kjent i Norge som «Verdens Villmarksfond».

Idag har WWF-Norge over 13 000 givere og medlemmer, og en omsetning på cirka 100 millioner kroner årlig.

WWF-Norge har som mål å beskytte og bevare naturverdiene og det biologiske mangfoldet i hav- og kystområder, på land og i ferskvann. De arbeider kontinuerlig for å forbedre norsk klima- og energipolitikk og vårt lovverk. I tillegg støtter de naturvern- og utviklingsprosjekter over hele verden i samarbeid med lokalbefolkning, lokale organisasjoner og myndigheter. Prosjektene er støttet av direktoratet for utviklingshjelp, NORAD og UD.

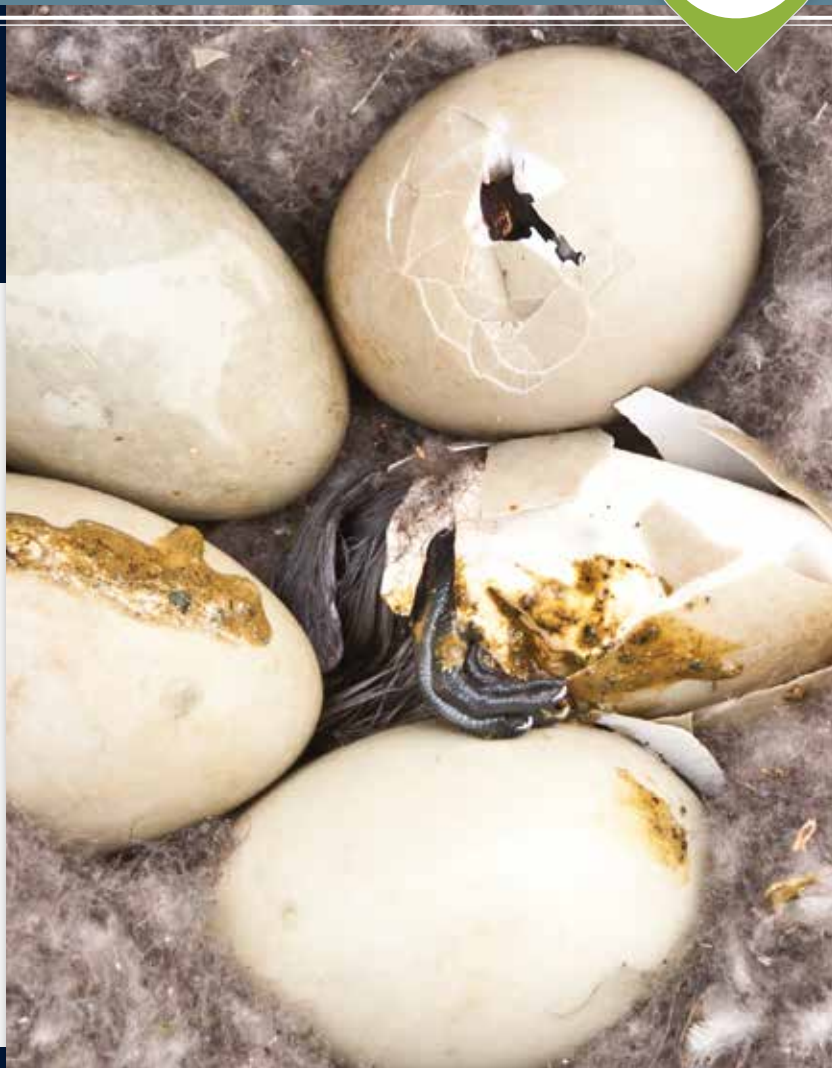

Foto: Haakon Haaverstad, Statens Naturopsyn

Tittel: Ærfuglkyllinger på vei ut i livet

I Norge er ærfuglen totalfredet i mesteparten av landet, utenom Østfold, Vestfold, Buskerud, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder fylke hvor du kan jakte på den fra 01.10 til 30.11. Ærfuglen er svært utsatt for oljesøl når den skifter vingefjær, en annen kritisk fase er rugetiden da hunnen og eggene er lett bytte for mink, rødrev, oter, kråke, måse og andre predatorer.

Hvis du har et bilde du ønsker å dele med Miljøkrimleserne, send ditt bidrag til

miljokrim.okokrim@politiet.no

(med beskrivelse av motivet, evt. en tittel).

Kanskje er det ditt bilde som blir valgt neste gang.

Miljø i KO:DE

Fagportalen KO:DE, som alle i politiet har tilgang til via intranettet, oppdateres stadig. Miljøfagene vil etter hvert også bli omfattet i portalen og skal dekke grunnleggende informasjon om hvordan både generalisten og spesialisten i politiet bør håndtere miljøsaker som dukker opp i hverdagen.

ØKOKRIM har fagansvaret for miljøbiten på KO:DE og vi har valgt å dele den opp i fire hovedfagfelt; Arbeidsmiljø, Forurensing, Kunst- og kulturminner og Natur.

Innefor nevnte fagfelt vil vi forsøke å redegjøre om forskjellige scenarier, til hjelp for første politikvinne/-mann på stedet, for hva som bør gjøres i initialfasen, samt også tips til videre etterforskning.

Behandling av miljøsaker er i utgangspunktet ikke vanskeligere enn andre saker. Det kan likevel være nyttig å bli påminnet de enkle tingene og selvsagte grepene.

Vi oppfordrer alle med tilgang til KO:DE til å gjøre bruk av dette unike oppslagsverket for best mulig oppgaveløsning.

KO:DE
K O M P E T A N S E D E L I N G

Statens innkrevingssentral

Statens innkrevingssentral (SI) er underlagt Finansdepartementet og sørger for innkreving, tvangsinnkreving og regnskapsføring i saker blant annet fra politiet.

SI har nå lansert sine nye nettsider der tjenester og veiledning er det bærende konseptet. Skyldnere kan på nettsidene innvilge seg selv avdragsordning eller betalingsutsettelse på for eksempel bot de har fått. I tillegg er det lagt mye arbeid i å lage brukervennlige nettsider med stor grad av veiledning av de som skal betale inn til SI.

Nettstedet videreutvikles med sta-

dig nye tjenester og ny funksjonalitet og en ny versjon kommer allerede høsten 2012. SI håper politietaten hjelper til med å markedsføre sidene og tjenestene der spesielt overfor de som blir lagt bøter.

– Vi ønsker at politiet oppfordrer de som bøtelegges til gå på nettsidene våre for hjelp framfor at de skal ringe oss, sier informasjonssjef Tore Bratt.

Kulturminner under vann

Det finnes mange kulturminner under vann. Norges kyst er om lag 24 000 kilometer lang, i tillegg til utallige elver og innsjøer. Marine kulturminner utgjør en viktig del av norgeshistorien.

TEKST: POLITIOVERBETJENT **KENNETH DIDRIKSEN**, ØKOKRIM // kenneth.didriksen@politiet.no

Det hender politiet får melding om at det er funnet rester av en gammel båt i havnebassenget, eller at det oppdaget spor etter et gammelt bygg i sjøkanten. At politiet blir kontaktet, er helt korrekt. Bestemmelser i kulturminneloven pålegger nemlig finner å gjøre nettopp det.

I kulturminnedatabasen Askeladden var det per juli 2011 registrert over 3 000 kulturminner under vann. De fleste av disse er skipsvrak og båtfunn, men det finnes også rester etter den marine infrastrukturen. Dette kan være ting som ankerplasser, ballastplasser, seilingsmerker, uthavner og spor etter fiske og fangst.

Kulturminneloven § 14 definerer kulturminne under vann som mer enn hundre år gamle båter, deler av skipsskroget og/eller last, tilbehør og annet som har vært om bord.

Selv om en gjenstand under vann ikke kan knyttes til et vrak, kan den likevel være å regne

De viktigste årsakene til at kulturminner under vann forsvinner, er tyveri, skadeverk, bygging, næringsdrift og naturlig nedbryting

som et lovmessig beskyttet kulturminne ved at den er kastet/tapt fra et fartøy. Slikt funn kan gi verdifull kulturhistorisk informasjon om funnstedet, som for eksempel eldre havneaktivitet.

Kulturminner under vann ødelegges og forsvinner i et stadig raskere tempo. Slike kulturminner er usynlige og utilgjengelige for de fleste, og særlig sårbare nettopp fordi vi ikke kan se dem. De viktigste årsakene til at

kulturminner under vann forsvinner, er tyveri, skadeverk, bygging, næringsdrift og naturlig nedbryting.

Vrakdykking er en populær aktivitet. Selv om de fleste dykkerklubbene er seriøse og jobber på lag med kulturminnemyndighetene, viser erfaringer at det også foregår dykking der det å ta med seg gjenstander fra vraket er del av hobbyen.

De som finner kulturminner som nevnt under § 14, plikter å melde dette til politiet eller kulturminnemyndighetene.

Kysten og innlandet er delt opp i geografiske forvaltningsområder som avgjør hvilket museum som har ansvar. Politiet må forholde seg til disse museene dersom de får melding om sjøfunn som skal videreformidles. Se egen tabell.

Er funnet gjort i: (forvaltningsområder)	Send melding til: (forvaltende myndighet)
A: Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder fylker	Norsk Maritimt Museum (NMM) // Bygdøynesveien 37 // 0286 Oslo tlf. 24 11 41 50 // fellespost@marmuseum.no
B: Rogaland fylke	Stavanger Sjøfartsmuseum (SSJ) // Muségt. 16 // 4010 Stavanger tlf. 51 84 27 00 // post@stavanger.museum.no
C: Hordaland, Sogn og Fjordane eller Møre og Romsdal fylke (nord t.o.m. Haram kommune)	Bergen Sjøfartsmuseum (BSJ) // Postboks 7800 // 5020 Bergen tlf. 55 54 96 00 // bergens.sjofartsmuseum@bsj.uib.no
D: Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Møre og Romsdal fylke (f.o.m. Vestnes kommune) eller Nordland fylke (t.o.m. Rana kommune)	NTNU Vitenskapsmuseet (VM) // Seksjon for arkeologi og kulturhistorie Erling Skakkes gt. 47b // 7491 Trondheim tlf. 73 59 21 70 // marinarkelogi@vm.ntnu.no
E: Troms, Finnmark eller Nordland fylke (f.o.m. Lurøy kommune og nordover)	Tromsø Museum (TM) // 9037 Tromsø // tlf. 77 64 50 00 // museumspost@uit.no
F: Svalbard eller Jan Mayen	Riksentikvaren (RA) // Pb 8196 Dep. // 0034 Oslo // tlf. 22 94 04 04 // postmottak@ra.no

Før ulykken: Kort rist uten rekkverk bak og langsgående ribber i nedfall bak. Arbeidstaker falt ni meter ned fra denne usikrede rist.

Etter ulykken: Ribber på nedfall er vendt 90 grader, slik at det er lettere å stake fra siden.

Høyesterett: Foretaksstraff er særlig egnet ved arbeidsmiljøkriminalitet

TEKST: FØRSTESTATSADVOKAT **HANS TORE HØVISKELAND, ØKOKRIM** // hans.tore.hoviskeland@politiet.no

FOTO: **ARBEIDSTILSYNET**

Den 13. november 2008 deltok en ansatt ved Norcem AS' anlegg i Brevik med lossingen av kvarts. Under arbeidet med å stake nedfallstrakten inne på lageret falt han ni meter ned fra en usikret plattform. Han ble hundre prosent ufør på grunn av skadene han pådro seg i fallet.

Spørsmålet Høyesterett skulle ta stilling til, gjaldt foretaksstraff mot bedriften og oppreisning for brudd på arbeidsmiljøloven. Høyesterettsdommen (Rt 2012, s. 770) inneholder mange gode og viktige uttalelser om bruk av foretaksstraff ved overtredelse av arbeidsmiljøloven.

Sakens faktum. Det er vanlig at bedriftsledelsen i arbeidsmiljø saker sier de ikke visste om overtredelsene, at bedriften har et utmerket HMS-system, og at de har en generell sikkerhetsinstruks som er brutt av arbeidstakerne. Sakene må ikke bare dreie seg om alt bedriftene har gjort på HMS-området, men også hva de ikke har gjort.

I en årrekke forut for ulykken hadde en rekke arbeidstakere ved bedriften benyttet den usikrede plattformen ved utførelsen av stakearbeidet. Dette var en arbeidsoperasjon som medførte risiko for liv og helse. Grunnen til at denne plattformen ble brukt, var primært at det var vanskelig å få staket skikkelig fra gangveien, som var sikret med rekkverk, og at rillene på nedfallstrakten gikk feil vei. Samtidig var det helt nødvendig å stake ovenfra for å hindre stopp i produksjonen. Alt dette gjorde at arbeidsta-

kerne ble fristet til å ta «snarveier» hvor arbeidsplassen var uheldig utformet.

Ledelsen ved bedriften – over skiftbasnivå – ble aldri gjort kjent med bruken. Praksisen var også i strid med de generelle instruksjoner for hvordan arbeid i høyden skulle utføres. De ansatte som benyttet den usikrede plattformen, var klar over at de forbrøt seg mot bedriftens HMS-regelverk når de forserte fysiske sperringer for å utføre arbeid fra plattformen. Situasjonen var altså at det i årevis hadde foregått en instruksstridig bruk av plattformen – uten at ledelsen var kjent med det, og uten at dette ble fanget opp av bedriftens HMS-system, særlig de halvårlege vernerundene. Årsaken til at det aldri ble oppdaget, var at praksisen ikke ble meldt inn som avvik, slik de ansatte hadde plikt til.

Den 15. september 2009 utferdiget Telemark politidistrikt forelegg mot Norcem AS' anlegg i Brevik for overtredelse av flere bestemmelser i arbeidsmiljøloven. Bedriften hadde ikke et fullt forsvarlig arbeidsmiljø ved at det ikke var foretatt en tilstrekkelig risikovurdering ved bruk av arbeidsplattformen, og virksomhetens kartlegging var mangelfull. Tingretten kom til at vilkårene for foretaksstraff i straffeloven § 48 a var oppfylt,

Etter ulykken: Rist er forlenget og det er satt opp rekkverk.

men etter en skjønnsmessig vurdering kom retten til at Norcem ikke burde ilegges ansvar, jf. § 48 b. Agder lagmannsrett forkastet så påtalemyndighetens anke. Påtalemyndigheten anket til Høyesterett over straffespørsmålet, og skadelidde begjærte ved sin bistandsadvokat ny behandling av det sivile kravet.

Dømt i Høyesterett. Høyesterett kom til at foretaksstraff burde idømmes. Førstvoterende i høyesterettssaken understreket at selv om lovgiver har vurdert området som særlig egnet for foretaksstraff, følger det av rettspraksis at det også her skal utøves konkret skjønn. Det generelle utgangspunktet, nemlig at det skal skje en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, gjelder også på arbeidsmiljøområdet. Etter å ha fastslått dette gikk førstvoterende så noe lenger og viste til at praksis etter tidligere arbeidsmiljølov § 87 har vært strengere ved overtredelser av bestemmelser til vern om liv og helse. Videre ble det vist til at arbeidsmiljøloven § 19-1 tredje ledd skjerper aktsomhetskravet ved overtredelser som har eller kunne ha medført alvorlig fare for liv eller helse. Dette innebærer at foretaksstraff er særlig egnet i slike tilfeller. Selv om det ikke er en presumsjon for foretaksstraff ved overtredelse av arbeidsmiljøloven, slik det er ved overtredelse av forurensningsloven, så er foretaksstraff egnet ved overtredelse av arbeidsmiljøloven. Dette er viktig å ta med seg i fremtidige saker hvor arbeidsmiljøloven er overtrådt.

Det er også et annet moment som jeg mener taler for at det allmennpreventivt er viktig å følge arbeidsmiljøloven: Vårt samfunnssystem bygger på at om det skulle gå galt – arbeidstakere skades eller omkommer – vil samfunnets sikkerhetsnett tre i funksjon og overta det økonomiske ansvar. Tilskadekomne og etterlatte blir da tatt vare på gjennom ytelser fra folketrygd og forsikringsforetak. Når arbeidsgiver ikke har noe

eget økonomisk ansvar for skader og ulykker, bortfaller nok for mange bedrifter en betydelig del av den økonomiske interesse av å unngå slike skader og ulykker.

I sin dom viste Høyesterett videre til at fallulykker er et stort problem i arbeidslivet, og en er derfor på et område hvor det i utgangspunktet ligger an til bruk av foretaksstraff.

Det er ikke en betingelse for foretaksstraff at ledelsen ved bedriften må kunne klandres for ulykken, jf. også Rt 2007, s. 1684, og 2008, s. 996. At de ansatte brøt interne instruksjoner, var heller

Fallulykker er et stort problem i arbeidslivet, og en er derfor på et område hvor det i utgangspunktet ligger an til bruk av foretaksstraff

ikke til hinder for at foretaket kunne straffes, så lenge de ansatte ikke hadde opptrådt illojalt overfor bedriften. Høyesterett viste her også til Rt. 2007, s. 1684 (Sandvikselva-dommen).

I denne saken skulle bedriften ifølge Høyesterett i større grad ha kartlagt og identifisert særlige fysiske faremomenter på anlegget, som usikrede plattformer i høyden. Dernest burde bedriften på de halvårlige vernerundene ha stilt mer konkrete spørsmål om hvordan arbeidsoperasjonene, i det minste de som kunne medføre en viss risiko, faktisk ble utført. Dessuten burde skiftbasene i større grad vært innpodet sitt ansvar som ledere og forbilder, både når det gjelder å følge reglene og å varsle om avvik.

Straffutmåling. I både tingretten og lagmannsretten hadde påtalemyndigheten lagt ned

påstand om 500 000 kroner i bot. Forelegget var opprinnelig på 400 000 kroner. Ved straffutmålingen skal det legges vekt på de momentene som er nevnt i strl. § 48b bokstavene a–g. Det kan også legges vekt på andre momenter enn dem som er nevnt i paragrafen. En bot på 500 000 kroner mener jeg er altfor lav til å ha en allmennpreventiv effekt i en så alvorlig sak. Derimot valgte jeg å nedlegge samme påstand som tidligere var nedlagt, men pekte på at boten var altfor lav. Det kan synes som Høyesterett er enig i dette, da de skriver: «Sett hen til overtredelsens karakter er det beløp aktor har påstått, 500 000 kroner, ikke før høyt.» Saken kan således også egne seg til bruk ved fastsettelse av bøtenivå i disse saker. Bøtene må ikke bli for lave, og det synes som det reageres vesentlig strengere ved overtredelse av forurensningsloven enn ved overtredelse av arbeidsmiljøloven. Både påtalemyndigheten og tingrettene er for forsiktige med straffutmålingen i arbeidsmiljø saker i forhold til Høyesteretts praksis. I noen grad gjelder dette også lagmannsrettene.

Oppreisningserstatning. I saken var det oppnevnt bistandsadvokat for å ivareta erstatning (oppreisning) for skadelidde. Jeg har i Miljøkrim nr. 2/2011 skrevet en artikkel om bruk av bistandsadvokat i arbeidsmiljø saker. I artikkelen påpeker jeg viktigheten av at skadelidde får oppnevnt bistandsadvokat når vilkårene for det er oppfylt.

Det følger av Rt. 1995, s. 209, at foretak også kan ilegges erstatning etter skadeerstatningsloven § 3-5. Vilåret for å få erstatning er at skaden må være voldt forsettlig eller grovt uaktsomt. I denne saken kom Høyesterett til at skiftbasene, som eventuelt skulle ha pådratt seg et organansvar, ikke hadde utvist grov uaktsomhet. De hadde i saken ikke opptrådt «sterkt klanderverdig».

Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif)

Tilsyn avdekker brudd på miljøregelverket

TEKST: AVDELINGSDIREKTØR BJØRN BJØRNSTAD, KLIF // bjorn.bjornstad@klif.no

FOTO: JOHN PETTER REINERTSEN

Klif og Fylkesmannen kontrollerer at industri, importører, forhandlere og kommuner oppfyller miljøkravene. Forurensningsmyndighetene avdekket i fjor flere alvorlige brudd på regelverket gjennom våre nesten 1 600 kontroller.

Vi er ikke fornøyd med at vi fortsatt finner alvorlige brudd på regelverket i våre mange uanmeldte og anmeldte miljøtilsyn. Flere virksomheter har vesentlige mangler i sine rutiner for forebyggende arbeid. Dette gjelder både små virksomheter og store industrikonsern.

Bredt kontrollspenn. Klif og Fylkesmannen har et bredt kontrollspenn – fra tilsyn med overholdelse av utslippskrav ved offshoreanlegg og prosessindustri til kontroll med at leketøy ikke inneholder farlige stoffer. I tillegg ser vi behov for tett oppfølging av ulike deler av avfallsbransjen,

hetene følger opp med kontroll og reaksjoner for å bidra til at regelverket følges.

Vi kontrollerer bedriftene ved å gjennomgå dokumentasjon og intervju ansatte. I tillegg sjekker vi ute på anlegget at det vi har fått vite i dokumenter og i intervjuer, stemmer med virkeligheten. Klif samarbeider dessuten med andre norske tilsynsetater og myndigheter i ulike land.

Følger opp alle brudd på regelverket.

Forurensningsmyndighetene følger opp alle kontroller der vi avdekker brudd på regelverket, med frister for å rette opp forholdene. Avdekkes

KLIMA- OG
FORURENSNINGS-
DIREKTORATET

●●● **Klima- og forurensningsdirektoratet** (tidligere SFT, nå Klif) ligger under Miljøverndepartementet og har 340 ansatte ved Helsefyr i Oslo.

De viktigste arbeidsområdene til Klif er klima, miljøgifter, hav og vann, avfall, luft og støy og de jobber for en forurensningsfri fremtid.

Klif arbeider for å:

- redusere utslipp av klimagasser
- redusere spredning av helse- og miljøfarlige stoffer
- bevare et levende hav- og kystmiljø
- beskytte livskraftige elver og innsjøer mot uønsket påvirkning
- øke gjenvinningen og redusere utslipp fra avfall
- redusere skadevirkningene av luftforurensning og støy

Det er et viktig allmennpreventivt signal til samfunnet, og næringslivet spesielt, at alvorlige brudd på forurensningsloven blir møtt med strenge reaksjoner

som dels går på tvers av landegrenser, og som kan forårsake stor miljøskade.

Samfunnet forbinder i stor grad forurensning med utslipp fra industri. Men vi vet at for eksempel farlige stoffer i produkter som importeres til Norge, eller kjemikalier vi bruker daglig i husholdninger, på sykehus og andre steder, er stadig viktigere kilder til uønskede miljøgifter i naturen. Derfor er det også viktig at myndig-

alvorlige brudd, fører det til økt kontrollhyppighet, oppfølgende tilsyn og varsel om tvangsmulkt.

De mest alvorlige tilfellene blir anmeldt til politiet. I 2011 anmeldte Klif åtte og Fylkesmannen tre saker.

Det er et viktig allmennpreventivt signal til samfunnet, og næringslivet spesielt, at alvorlige brudd på forurensningsloven blir møtt med strenge reaksjoner. Derfor er det essensielt at

Kontrollerer miljøkravene

●●● Klif og Fylkesmannen kontrollerer industri på land og offshore med tillatelse ifølge forurensningsloven.

●●● Dette gjør vi ved periodisk tilsyn, avhengig av risikoen og forurensningsfaren hos den enkelte virksomhet. Vi foretar også utrykningsinspeksjoner ved spesielle forhold.

●●● Industrivirksomhetene med størst risiko for utslipp til miljøet kontrolleres hyppigere enn virksomheter med lavere risiko for utslipp.

●●● Vi kontrollerer at industrien begrenser utslippene av klimagasser og overholder forpliktelsene de har i klimavotelloven.

●●● Vi kontrollerer importører av faste bearbejdede produkter og virksomheter som produserer eller importerer kjemikalier til Norge.

●●● Vi kontrollerer import og eksport av farlig avfall.

●●● Vi samarbeider med Kystverket, som har ansvaret for statens beredskap mot akutt forurensning.

vi i forurensningsmyndighetene bruker våre virkemidler for å få til forbedring, og at vi anmelder alvorlige forhold til politiet.

Det er tilsvarende viktig at politiet følger opp anmeldelsene med nødvendig etterforskning fram til påtaleavgjørelse. Mange av fylkesmennene har erfart at politiet i for stor grad tyr til henleggelse fordi de ikke har kompetanse eller av andre grunner ikke kan prioritere disse sakene.

Vi varsler om tvangsmulkt for at virksomhetene skal rette opp feil og mangler. Vår erfaring viser at varsel om tvangsmulkt fører til forbedring. Det er bare få tilfeller som blir vedtatt, og som går til inndriving.

Bidrar til endring i hele bransjer. Klif og Fylkesmannen gjennomfører landsdekkende og regionale tilsynsaksjoner for å kontrollere at ulike virksomheter og bransjer følger miljøregel-

Klif sjekker at kjemikaliene er riktig merket og at avfallet er forsvarlig håndtert. De kontrollerer også importører og forhandlere av faste bearbejdede produkter og virksomheter som produserer eller importerer kjemikalier til Norge.

verket. For å få til forbedring i alle virksomhetene, ikke bare de som blir kontrollert, informerer vi bransjeforeningene om våre krav og forventninger. Det gjør at hele bransjen ser at de kan bli kontrollert, og skjerper seg.

I 2011 kontrollerte forurensningsmyndighetene virksomheter som behandler kasserte kjøretøy, fiskeoppdrett, notvaskerier, asfaltverk,

den var tilstrekkelig. Det er nå i stor grad rettet opp. Selskapene arbeider nå både internt og seg i mellom for å forbedre dette.

Vi finner for ofte at industrien på land og til havs har for lite oppmerksomhet på arbeidet med å forebygge utslipp som kan skade helse og miljø. Gjentatte tilsyn og kontrollaksjoner viser at strenge reaksjoner fra myndighetene ved alvorlige brudd – sammen med økt oppmerksomhet og informasjon – gir forbedring.

Det er viktig for å sikre at produktene vi omgir oss med, ikke inneholder forbudte stoffert

næringsmiddelindustrien og avfallshåndtering i havner. Vi hadde også tilsynsaksjoner mot aluminiumsbransjen, offshorebasestasjoner og returselskap for EE-avfall.

Ikke god nok akuttberedskap. Klif kontrollerte i fjor 12 plattformer på norsk sokkel. Vi avdekket at flere operatører ikke kunne dokumentere hvordan de hadde dimensjonert beredskapen mot akutt forurensning, og om

Dårlig kompetanse om kjemikaliergelverket. Klif kontrollerer importører og forhandlere av faste bearbejdede produkter og virksomheter som produserer eller importerer kjemikalier til Norge. Dette er viktig for å sikre at produktene vi omgir oss med, ikke inneholder forbudte stoffer. I tillegg er det viktig at forbrukerne får tilstrekkelig informasjon, slik at farlige stoffer ikke havner på avveier når produktene blir avfall.

Vi kontrollerte i fjor en rekke butikker for å sikre at ulovlige biocider ikke omsettes i Norge. Gjennom vårt samarbeid med Tollvesenet har vi bidratt til å stanse forsendelser med ulovlige varer inn til Norge. Vi kontrollerte dessuten gatesalg av produkter. Også i fjor fant vi ulovlige produkter på det norske markedet.

Her pumpes makrell fra not.

Økt sanksjonering ved brudd på fiskerilovgivningen

– Innføring av overtredelsesgebyr

TEKST: FISKERIDIREKTORATET

FOTO: SYNNØVE TANGEN STUB, FISKERIDIREKTORATET (DERSOM ANNET IKKE ER NEVNT)

Fra 1. mars i år er Fiskeridirektoratet gitt kompetanse til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på fiskerilovgivningen. – Vi har som mål at den nye sanksjonsformen skal fremme økt etterlevelse av regelverket i fiskerinæringen, sier Kathrine Kannelønning, rådgiver i Fiskeridirektoratet.

Formål. Ved iverksettelse av lov 6. juni 2008 nr. 37 om forvaltning av viltlevende marine ressursar (havressursloven) ble overtredelsesgebyr innført som nytt sanksjonsmiddel.

Lovgiver har valgt å innføre overtredelsesgebyr som administrativ sanksjon fordi det ved

en del typer lovbrudd er en mer effektiv reaksjon enn straff. Håndhevelsen av reglene blir ofte bedre, og det sparer tid og kostnader for staten samlet sett. I tillegg vil behandlingen av slike saker i forvaltningen ofte være enklere enn i rettsvesenet.

Det er også lovgivers intensjon at muligheten til å ilegge overtredelsesgebyr skal øke reaksjonsfrekvensen, og dermed på lengre sikt øke oppslutningen om reglene i loven.

For fiskerimyndighetene og samfunnet generelt er det viktig at de vilkårene som fastsettes om høstingsmetoder, blir fulgt. Fiskeressursene er ikke den enkelte fiskers eiendom, men tilhører fellesskapet i Norge. Det er avgjørende at de som høster av disse ressursene, respekterer de

reguleringene styresmaktene fastsetter, enten det gjelder kvotereguleringer, tekniske regler eller andre regler for å sikre at utnyttelsen av ressursene skjer på en bærekraftig måte. Det er ikke mulig å kontrollere alle næringsutøverne, og derfor er det viktig at sanksjonene bidrar til å forebygge brudd på reglene. Overtredelsesgebyret skal derfor ha et preventivt og pønalit formål.

Det er fortrinnsvis mindre alvorlige brudd på rapporterings- og opplysningsplikter, som reglene om fangstdagbok, elektronisk rapportering og føring av landings- og sluttseddel, som lovgiver vil skal vurderes for overtredelsesgebyr. Dette er saker av mindre omfang og med mindre avvik, der aktørene ikke tidligere har vært involvert i alvorlige, liknende saker.

Fullstendig utelatt føring av fangstdagbok eller sluttseddel anses så alvorlig at det ikke egner seg for gebyr. Forvaltningen er for øvrig gitt en vid adgang til å vurdere om overtredelsesgebyr er et hensiktsmessig sanksjonsmiddel i den enkelte sak.

– Selv om illeggelse av overtredelsesgebyr i praksis innebærer en avkriminalisering av mindre alvorlige overtredelser, har vi tro på at etterlevelsen av regelverket i næringen vil øke, sier Kannelønning. Sammen med rådgiver Eva-Kristin Varheim har hun jobbet intensivt det siste året med å få plass både juridiske og praktiske sider ved ordningen.

For å sikre dette skal gebyret som utgangspunkt samsvare med straffenivået lagt til grunn i rettspraksis. – Vi har blant annet laget en oversikt over samtlige avgjørelser, med reaksjonsnivå fra lagmannsretten og Høyesterett frem til i dag. Vi har også hatt dialog med statsadvokatembetene i Rogaland og i Troms og Finnmark, som har hovedansvar for oppfølging av fiskerisaker. – Disse deltok sammen med representanter for økoteamet i Troms politidistrikt på en fagsamling i Tromsø i februar i år. Formålet med samlingen var å sikre en videreføring av politi- og påtalemyndighetens kompetanse og erfaring fra sanksjonering av slike typer saker.

Begynner i det små. Virkeområdet for havressursloven § 59 om overtredelsesgebyr, eller

lovbrøtsgebyr, som det heter i loven, favner vidt. Samtlige brudd på havressursloven gjort med forsett eller uaktsomhet kan i utgangspunktet sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

I forskrift 20. desember 2011 om bruk av tvangsmulkt og overtredelsesgebyr ved brudd på havressursloven er imidlertid hjemmelen innskrenket til en nærmere opplisting av bestemmelser som kan medføre gebyr.

Bakgrunnen for denne presiseringen er å øke forutberegneligheten for når næringen kan forvente å bli møtt med overtredelsesgebyr i stedet for tradisjonell strafferettslig forfølgning. Utvalget av bestemmelser er gjort for å treffe lovens formål.

Fiskeridirektoratet har videre valgt å starte i det små og vil derfor kun håndheve et begrenset utvalg av bestemmelsene gitt i forskriftens § 4.

– Når vi nå går inn på et fagfelt der avgjørelsen tidligere har tilligget politiet, vil vi sikre at våre vedtak er av god kvalitet, og at bruk av overtredelsesgebyr vil treffe formålet med denne sanksjonsformen. – Vi har derfor gjort et utvalg av typer overtredelser som representerer en visst saksmengde, slik at vi kan opparbeide oss en forvaltningspraksis og få en effektiviseringsgevinst for oss og rettsapparatet. Videre har det vært avgjørende at disse sakene har et klart og oversiktlig faktum og kan avgjøres raskt. Sistnevnte gjelder for eksempel ikke for

umerkede redskap i sports- og rekreasjonsfiske. I slike saker vil politiet fortsatt motta anmeldelser fra Fiskeridirektoratet.

Kort oppsummert vil vi fra starten av håndheve følgende bestemmelser med overtredelsesgebyr:

- forskrift 21. desember 2009 nr. 1743 om posisjonsrapportering og elektronisk rapportering for norske fiske- og fangstfartøy §§ 8 og 12
- forskrift 26. juli 1993 nr. 772 om oppgaveplikt for fiske- og fangstfartøy §§ 3 og 5
- forskrift 22. desember 2003 nr. 57 om opplysningsplikt ved landing og omsetning av fisk, §§ 4, 5 og 6

Vi ønsker å presisere følgende: Når det gjelder forskrift om posisjonsrapportering og elektronisk rapportering for norske fiske- og fangstfartøy § 12 og oppgaveplikt for fiske- og fangstfartøy §§ 3 og 5, er det kun tilfeller med avvik mellom fangst i elektronisk rapport/fangstdagbok og fangst i rom / fangst på seddel som vil vurderes for overtredelsesgebyr i denne omgang. Her har vi god erfaring fra kontrolljen-

Vi vil også høste erfaringer med bruk av overtredelsesgebyret på havressurslovens område før vi starter for fullt

nomføring og er trygge på våre metoder for å avdekke regelbrudd. Øvrige feil knyttet til rapporteringsplikten vil fortsatt møtes med advarsel eller anmeldelse.

Øvrige skranker for bruk av overtredelsesgebyr. Fiskeridirektoratet er innforstått med at også andre brudd på havressurslovens bestemmelser vil egne seg for overtredelses-

gebyr, men har valgt å begynne i det små med forhold som vi har god erfaring med å avdekke og anmelde fra tidligere. – Vi vil også høste erfaringer med bruk av overtredelsesgebyret på havressurslovens område før vi starter for fullt.

Brudd på andre bestemmelser angitt i forskriftens § 4 vil fortsatt bli meldt til politiet for videre etterforskning og påtale. Av anmeldelsene fra Fiskeridirektoratet vil det fremgå at overtredelsesgebyr har vært vurdert og ikke funnet hensiktsmessig.

Øvrige skranker for illeggelse av overtredelsesgebyret er beløpsgrensen på 100 000 kroner per gebyr, jf. forskriftens § 5. Dette gjelder per rettssubjekt, selv om illeggelsen av gebyr gjelder samme forhold. Dersom ett av gebyrene overstiger denne beløpsgrensen, vil saken samlet oversendes politiet. – Dette anses som mest ressursbesparende, og gir et ryddig forhold mellom politiet og forvaltningen, sier Kannelønning.

Vi vil fortsatt fatte vedtak om administrativ inndragning av fangst høstet eller levert i strid med havressursloven eller deltakerlovens regler, se havressursloven § 54. Denne bestemmelsen gir oss vide fullmakter til å inndra verdien av den ulovlige fangsten. Slik inndragning anses ikke som straff etter norsk rett eller EMK og skal derfor foretas uavhengig av om vilkårene for overtredelsesgebyr er oppfylt.

Forvaltningen vil også ilegge advarsler som tidligere. – Det er altså kun det nedre sjiktet av lovbrudd som hittil har vært anmeldt, som nå skal vurderes for overtredelsesgebyr, presiserer Kannelønning.

Forskriften gjelder i utgangspunktet også for utenlandske rettssubjekt. Det gjenstår imidlertid ubesvarte spørsmål, både av juridisk og

praktisk karakter, som gjør at vi foreløpig ikke ser oss i stand til å legge utlendinger overtredelsesgebyr. Vi jobber imidlertid sammen med Fiskeri- og kystdepartementet med å finne en løsning på dette. Vi må også ha en dialog med påtalemyndigheten på dette området.

– Andre absolutte grenser for illeggelse av overtredelsesgebyr er ikke fastsatt, og det er lagt opp til at forvaltningen skal ha vide fullmakter til å utøve sitt skjønn ved valg av sanksjon som best sikrer etterlevelse av regelverket, avslutter Kannelønning.

Kvalitetssikringstiltak. – Vi har som nevnt iverksatt tiltak for å sikre at arbeidet vårt, helt fra kontrollen gjennomføres til vedtak blir fattet, er av best mulig kvalitet, sier Varheim. I tillegg til fagseminar har vi utarbeidet en veiledning for illeggelse og utmåling av overtredelsesgebyr. Herunder har vi gjort et stykke arbeid for å oppdatere våre folk, særlig på hvilken rettslig standard som rettspraksis har lagt til grunn ved vurdering av saker aktuelle for gebyr.

Det viktigste tiltaket for å sikre likebehandling er likevel sentraliseringen av vedtakskompetansen i førsteinstans. Denne kompetansen er tillagt to av våre syv regionkontor, nærmere bestemt Fiskeridirektoratet region Sør og region Nordland. Samme struktur gjelder også for illeggelse av overtredelsesgebyr etter akvakulturloven. Disse to vedtaksregionene vil ha ansvaret for å følge opp den formelle saksbehandlingen av anbefalinger om gebyr som kommer inn fra de øvrige regionkontorene og Kystvakten. De vil fungere som et team i slike saker. – På denne måten sikrer vi oss godt kompetente ansatte, og at vi har den totale oversikten over saksomfang

og gebyrnivå til en hver tid, forteller Varheim. Ansvaret for klagebehandlingen tilligger Fiskeridirektoratet i Bergen.

Vi håper også politiet vil sette seg inn i regelverket og forarbeidene til overtredelsesgebyret. Politiet vil fortsatt ha en viktig rolle, blant annet i å sikre likebehandling. – Alle i politi- og påtalemyndigheten som har ansvar og interesse tilknyttet vårt fagfelt, oppfordres til å ta kontakt med oss om dere har spørsmål angående dette, avslutter Varheim.

FISKERIDIREKTORATET

●●● Ansvarlige for overtredelsesgebyret i Fiskeridirektoratet, fra venstre Kathrine Kannelønning og Eva-Kristin Varheim. Foto: Fiskeridirektoratet.

Kontaktpersoner for generelle spørsmål om ordningen

Kathrine Kannelønning (tlf. 480 75 441) eller **Eva-Kristin Varheim** (tlf. 926 09 367). Har du spørsmål knyttet til avgjørelser i konkrete saker, rettes disse til **Fiskeridirektoratet region Sør** eller **region Nordland** på telefon 03945.

Straffesaker etter naturmangfoldloven

TEKST: STATSADVOKAT TARJEI ISTAD ØKOKRIM // tarjei.istad@politiet.no

DEL 2/2

FOTO: HAAKON HAAVERSTAD, STATENS NATUROPPSYN

Straffebestemmelsen i naturmangfoldsloven § 75 er en av de viktigste på miljøområdet. Samtidig reiser den tolkningsspørsmål som burde vært unngått.

Paragraf 75 i naturmangfoldsloven består av tre ledd. Første ledd angir ett års strafferamme for overtredelse av nærmere angitte bestemmelser (se del 1 av denne artikkelen), samt skyldkrav. Etter annet ledd er strafferammen ved grov overtredelse tre års fengsel, og det angis momenter i vurderingen av om overtredelsen er grov. Tredje ledd regulerer forholdet til andre lover når en adferd er overtredelse også av annen lov.

Hvem kan bli ansvarlig etter § 75? Straffebestemmelsen retter seg mot «den som» overtrer de angitte bestemmelsene. Dette er en vid formulering som i utgangspunktet omfatter enhver. Ved fastleggelse av ansvarssubjekt i den enkelte sak må man se på hvem det enkelte forbud eller påbud retter seg mot. Normalt vil dette gi seg selv, for eksempel når en person har vært på ferde alene og felt et tre i et reservat.

Dersom flere kan sies å være involvert, blir

det avgjørende å ta stilling til om alle kan sies å ha overtrådt den aktuelle bestemmelsen på lik linje i en form for samvirke, eller om man står overfor en hovedmann og medvirkere. Paragraf 75 inneholder nemlig ikke medvirkningstillegg. Dette skyldes nok at straffeloven 2005 § 15 er en generell bestemmelse om medvirkning, jf. NOU 2004:28 Naturmangfoldsloven s. 645 første spalte, og at lovutvalget naturlig nok antok at det ikke ville ta for lang tid før 2005-loven trådte i kraft.

I Inge Lorange Backer, *Naturmangfoldloven Kommentartutgave*, Universitetsforlaget 2010, s. 604 heter det at manglende medvirkningsbestemmelse kan «være et argument for en vid fortolkning av den aktuelle pliktregelen som ellers hadde vært tvilsom». Selv om hensynet til naturen og gode grunner ellers kan tale for en slik tilnærming, er jeg usikker på om domstolene i den konkrete straffesak vil la et slikt

Motivet er tatt på Ytre Hvaler nasjonalpark februar 2011. Det du kan skimte i bakgrunnen er Tisler.

I forrige nummer...

●●● I Straffesaker etter naturmangfoldloven del 1/2, Miljøkrim nr. 1/2012 side 20, ble det redegjort for bestemmelsene i naturmangfoldloven hvis overtredelse er belagt med straffansvar. I del 2/2 er straffebestemmelsen i § 75 tema.

ØKOKRIM ønsker orientering om saker etter naturmangfoldloven som antas å være av et visst alvor eller av prinsipiell interesse.

synspunkt være utslagsgivende. Man bør nok fortrinnsvis holde fast ved et strengt lovskrav, og så får resultatet av det heller illustrere uheldige sider ved at ikrafttredelse av 2005-loven lar vente på seg.

Forsøk. Strafferammen i § 75 første ledd gjør at alle overtredelser av naturmangfoldloven er forbrytelser, jf. straffeloven § 2 første ledd annet punktum, og forsøk er dermed straffbart, jf. straffeloven § 49. Selv om skyldkravet i naturmangfoldloven § 75 er uaktsomhet, jf. nedenfor, forutsetter forsøksstraff som kjent fullbyrdsforsett.

Svaret på når fullbyrdet overtredelse foreligger beror på en tolkning av den enkelte

fullbyrdet overtredelse foreligger allerede når det er foretatt handlinger som er egnet til å ha bestemte skadevirkninger. Det kreves altså ikke at skade har inntrådt eller at det er oppstått en konkret og reell fare for skade. Det er tilstrekkelig at handlingen har i seg elementer som gjør at den normalt medfører de angitte skadevirkninger. Eksempelvis setter forskrift 20. mai 2011 nr. 518 om dverggress som prioritert art § 3 forbud mot «alle handlinger som er *egnet til å skade*, forstyrre eller på annen måte forringe individer av arten» (min kursivering).

Skyldkravet. Lovutvalget foreslo at skyldkravet i § 75 skulle være forsett eller grov uaktsomhet, jf. NOU 2004:28 s. 555. Etter høringsrunden kom imidlertid departementet til at laveste skyldgrad skulle være alminnelig uaktsomhet, jf. Ot. prp. nr. 52 (2008–2009) s. 346. Det ble særlig vist til hensynet til effektiv håndheving.

En annen side ved dette er at det ved uaktsomme overtredelser blir mindre viktig å gå opp det til tider noe uskarpe skillet mellom hvilke typer rettslig villfarelse som vurderes etter straffeloven § 57 og hvilke som vurderes etter § 42, idet spørsmålet uansett blir om villfarelsen var aktsom (selv om vurderingen etter § 57 muligens er noe strengere enn den etter § 42).

I vurderingen av om det foreligger uaktsom-

het må det på vanlig måte tas stilling til om handlingen er i strid med forsvarlig opptreden på området, og videre om vedkommende ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides. Det faller utenfor rammen for denne artikkelen å redegjøre ytterligere for dette sin alminnelighet, men jeg peker på et par særlige forhold: For det første har Høyesterett ved flere anledninger, blant annet i Rt. 2011 s. 631 avsnitt 39, uttalt at det gjelder en streng aktsomhetsnorm etter regler til vern om miljøet. Dette vil normalt gjelde ved overtredelse av regler i eller i medhold av naturmangfoldloven. For det andre kan den generelle aktsomhetsplikten i § 6 gjøre det enda vanskeligere for mistenkte «å komme seg unna med» at han ikke visste at hva slags natur han befattet seg med, se del 1 av denne artikkelen.

Rettsvillfarelse. Når det gjelder uvitenhet om rettsreglers innhold som vurderes etter straffeloven § 57, er høyesterettspraksis streng på de fleste rettsområder. Lovgivning til vern om miljøet har ikke vært noe unntak, snarere tvert i mot, jf. blant annet Rt. 1992 s. 8 og 564.

Etter naturmangfoldloven vil det typisk dreie seg om at mistenkte ikke kjente til at området var vernet eller til innholdet i vernereglene. Dersom reglene er kunngjort på foreskrevet

Strafferammen i § 75 første ledd gjør at alle overtredelser av naturmangfoldloven er forbrytelser

handlingsnorm. Det er verdt å merke seg at vernebestemmelser ofte er utformet slik at

måte, har man tradisjonelt kommet i ansvar selv om man har vært uvitende, jf. Backer s. 602 med videre henvisninger. I praksis er man uansett gjerne å bebreide for at man ikke har sett skilt eller andre oppslag på holmer eller langs stien.

Som Backer er inne på i petit på s. 602, kan imidlertid Rt. 2009 s. 1079 synes å innebære en lempning. Saken gjaldt landing med helikopter i et landskapsvernområde, og det var spørsmål om straffansvar for blant andre piloten. Piloten kjente ikke til at området var vernet. Avgjørelsen kan bære bud om at yrkesgrupper som baserer seg på et regelinformasjonssystem må kunne forholde seg til dette dersom systemet er troverdig og det er slik det er normalt å forholde seg i yrkesgruppen. Det er ikke vanskelig å følge resonnementet ut fra praktiske hensyn og alminnelig rettsoppfatning. Løsningen innebærer imidlertid i hvert fall etterforskningsmessige utfordringer: I den konkrete sak må da det aktuelle systemets troverdighet etterforskes. Det kan være en usikker og ressurskrevende øvelse – om det i hele tatt lar seg gjøre. Lagmannsrettens fornyede behandling av saken om landing i landskapsvernområde er illustrerende i så måte (LG-2009-179223). Påtalemyndigheten og forsvarer fant til sammen frem til kun ett vitne om det aktuelle systemets troverdighet. Hans ansvarsområde var imidlertid flysikkerhet, og lagmannsretten uttaler:

«Hans kunnskap om databasens fullstendighet og korrekthet for så vidt gjelder den type opplysninger som er aktuelle i vår sak, er derfor begrenset.»

Resultatet ble frifinnelse, blant annet fordi faktisk tvil om systemets troverdighet måtte komme piloten til gode.

Foretaksstraff. Når en overtredelse av naturmangfoldsloven er gjort på vegne av en eller flere som handler på vegne av et foretak, kan foretaket bøtelegges dersom vilkårene i straffeloven § 48 a og b er oppfylt. Om foretaksstraff generelt, se Magnus Matningsdal, Norsk lovkom-

mentar på nett, Straffeloven 1902 note 426–450.

Høyesterett har gjentatte ganger uttalt at det ikke kan oppstilles noen presumsjon for foretaksstraff, se sist Rt. 2012 s. 770 avsnitt 16–19. Dette må gjelde også etter naturmangfoldsloven, forarbeidene gir ikke anvisning på en «hovedregel» om foretaksstraff eller lignende.

Grov overtredelse. Strafferammen på tre års fengsel i § 75 annet ledd for grove overtredelser innebærer ett års økning i strafferamme i forhold til naturvernloven, viltloven og lakse- og innlandsfiskeloven. Det kan ut fra dette ar-

Ulovlig innførsel og utsetting av fremmede organismer er eksempler på forhold som kan utgjøre grov overtredelse

gumenteres med at det skal noe mer til for å anse en overtredelse av naturmangfoldsloven for grov enn det skulle for å anse en overtredelse av de nevnte lovene for å være omfattet av to-årstrafferammen. Jeg leser imidlertid forarbeidene slik at den økede strafferammen i naturmangfoldsloven ikke tar sikte på å høyne terskelen for hva som er omfattet av høyeste strafferamme, men på å ta opp i seg hevingen i straffenivået på miljøområdet, jf. NOU 2004: 28 s. 555 annen spalte.

Hvorvidt overtredelsen er grov, beror på en samlet vurdering av særlig momentene angitt i annet ledd annet punktum (se egen boks). I Ot. prp. nr. 52 (2008–2009) s. 456 nevnes ulovlig innførsel og utsetting av fremmede organismer som eksempler på forhold som kan utgjøre grov overtredelse. Oppføring på Norsk Rødliste er av betydning i vurderingen, og ved høy klassifisering kan det være at straffeloven § 152 b

annet ledd nr. 1 kommer til anvendelse, se nærmere om dette i politiadvokat Aud Slettemoen, *Generalklausulen og biologisk mangfold*, Miljøkrim nr. 3/2011 s. 18.

Foreldelse og påtalekompetanse. Overtridelser av § 75 annet ledd vil alltid foreldes etter fem år og statsadvokaten avgjør påtale-spørsmålet, jf. strafferammen på tre års fengsel.

Dessverre er ikke den rettslige løsningen like klar når det gjelder overtredelse av § 75 første ledd, som vil si de fleste sakene. For så vidt gjelder foreldesspørsmålet viser jeg til drøftelser i Backer s. 610–611 og politiadvokat Aud Slettemoen, *Foreldelse av saker om miljøkriminalitet*, Miljøkrim nr. 3/2009 s. 16 og nr. 2/2010 s. 35. Slettemoen argumenterer for at foreldelsesfristen er fem år også for overtridelser av første ledd, men vedgår at løsningen ikke er helt sikker og at avklaring må søkes gjennom rettspraksis i en egnet sak.

Det er ingen holdepunkter i forarbeidene til naturmangfoldsloven for at lovgiver har hatt til hensikt å tillegge statsadvokaten påtalekompetanse i saker etter første ledd. Det råder likevel en viss usikkerhet i politidistriktene, blant annet ut fra Rt. 2009 s. 1615. ØKOKRIMs miljøteam får jevnlig henvendelser fra politiadvokater om spørsmålet.

Selv om avklaring kan komme gjennom rettspraksis, kan det være grunn til å løse/avklare spørsmålene knyttet til foreldelse og påtalekompetanse på annen måte. Som det fremgår av Slettemoens artikler, gjelder spørsmålet på noe ulikt vis flere nye miljølover.

Overtredelse av eldre vernevedtak.

I Prop. 121 L (2011–2012) *Endring i naturmangfoldsloven* ønsker Miljøverndepartementet å klargjøre rettstilstanden for så vidt gjelder adgangen til å anvende naturmangfoldsloven § 75 på overtridelser av forskrifter og enkeltvedtak truffet i medhold av tidligere lov, typisk naturvernloven. Slike forskrifter og enkeltvedtak, som

Motivet viser trestenene ved Ytre Hvaler nasjonalpark.

for det meste dreier seg om verneforskrifter, står ved lag i medhold av overgangsbestemmelsen i § 77 første punktum, men naturvernloven § 24 som ble anvendt for å straffeforfølge overtredelser av disse er opphevet. Departementet foreslår derfor slikt nytt annet punktum i § 75 første ledd:

«På samme måte straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelser i forskrifter eller i enkeltvedtak som nevnt i § 77 første punktum.»

Forholdet til andre lover. Dersom en overtredelse av naturmangfoldsloven også innebærer brudd på en annen lov, skal den andre loven nyttes om den har lik eller høyere strafferamme, jf. naturmangfoldsloven § 75 tredje ledd. Bestemmelsen sikrer med andre ord at den strengeste bestemmelsen nyttes. Ettersom straffebudene i miljølovgivningen ikke har høye strafferammer, vil tredje ledd først og fremst innebære at det er straffeloven § 152 b som skal nyttes om den kommer til anvendelse.

Reaksjonsfastsettelsen. Straffenivået for miljøkriminalitet er på 2000-tallet hevet betydelig med Rt. 2012 s. 65 som et foreløpig høydepunkt. Jeg viser også til Rt. 2011 s. 10. Dommer etter villtoven, naturvernloven mv. som ikke er eldre enn fem til ti år er derfor allerede blitt litt

Jeg viser også til at strafferammen på tre års fengsel skulle ta opp i seg en skjerpet holdning, jf. NOU 2004: 28 s. 555 annen spalte. Økt strafferamme vil nødvendigvis være et argument for strengere straffer.

Viltloven § 48 første punktum utgjør en selvstendig inndragningshjemmel for vilt som felles, holdes eller innføres ulovlig. Dette tilfaller Viltfondet. Alternativt kan verdien inndras. Etter annet punktum gjelder det samme «forlatte egg, egg som oppbevares ulovlig, fallvilt og vilt som er avlivet i medhold av naturmangfoldsloven §§ 16 og 18». Lakse- og innlandsfiskloven § 47 annet ledd inneholder en tilsvarende bestemmelse.

For øvrig bør det foretas inndragning etter straffelovens alminnelige bestemmelser ved overtredelser av naturmangfoldsloven dersom saken gir grunn til det. Det kan være tale om fangst, redskap/våpen eller kjøretøy som er brukt, eventuelt hele eller gjerne deler av verdien av dette. Dersom overtredelsen gir utbytte i form av sparte utgifter, skal dette inndras. Det samme gjelder verdikning om slik lar seg påvise og det ikke skjer retting eller fjerning.

Tap av retten til å drive jakt og/eller fiske etter straffeloven § 29 første ledd bokstav b er meget aktuelt, se oppregning av rikholdig rettspraksis i Matningsdal/Bratholm (red.), *Straffeloven Kommentartutgave*, 2. utgave, s. 204. Jakt og fangst etter utløpet av jakttiden fører normalt til tidsbegrenset tap av retten til jakt og fangst, se Rt. 2003 s. 104 avsnitt 24 med videre henvisninger. Jeg antar ellers at tap av retten til å kjøre for eksempel snøscooter for en periode vil være en egnet reaksjon, selv om håndhevingen kan være vanskelig.

Gråmåken (*Larus argentatus*) flyr gjerne flere mil for å finne mat til de små ungene. Arten – som er kystbunden overflatebeitende – vurderes til kategorien livskraftig (LC) i Rødlista og bygger gjerne reir på fjell nær sjøen. Der legger de vanligvis to til tre egg som de ruger på sammen i opptil 26 døgn. Kilde Wikipedia.

gamle. De gir likevel en viss veiledning, og jeg viser til omtale av sentrale dommer som blant annet Rt. 2003 s. 634 og Rt. 2005 s. 76 i Backer s. 611–613. Samme sted gis en omtale av typiske utmålingsmomenter i disse sakene.

Naturmangfoldloven § 75

●●● Med bøter eller fengsel inntil ett år straffes den som forsettlig eller uaktsomt overtrer bestemmelsene i eller i medhold av §§ 15 til 18, §§ 20 til 22, § 24 første ledd bokstav a og b, § 25, § 26, § 28 annet til fjerde ledd, §§ 29 til 31, §§ 34 til 39, §§ 45, 54, 55, §§ 58 til 61, § 63 annet ledd første punktum, §§ 64 til 69 eller pålegg etter § 70.

Grov overtredelse av første ledd straffes med bot eller fengsel inntil tre år. Ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov, legges særlig vekt på om den har medført eller voldt fare for betydelig skade på naturmangfoldet, om skaden på naturmangfoldet må anses uopprettelig, graden av skyld, og om overtrederen har truffet forebyggende eller avbøtende tiltak.

Dersom en overtredelse av en eller flere av bestemmelsene som nevnt i første ledd samtidig innebærer overtredelse av andre lovers regler, gjelder naturmangfoldlovens regler om straff bare i den utstrekning tilsvarende straff ikke er hjemlet i vedkommende lov.

Kilde: Lovdata

Jakt og fangst etter utløpet av jakttiden fører normalt til tidsbegrenset tap av retten til jakt og fangst

Fiskeørnens bestand i Norge er foreløpig lav, men utviklingen er positiv. På bildet blir fiskeørnunger heist ned fra reiret for ringmerking og måling av vitale mål. Fuglene er satt på bakken før og etter ringmerking. De er rolige og prøver ikke å stikke av.

Bergkunsten er til stadighet utsatt for hæverk og skadeverk. Er reaksjonene fra politiet for milde? Foto: Ola Hoel

Hva er NMPF?

Norsk miljøpolitiforening ble stiftet i Alta 30. mai 2005 og har per i dag omlag 200 medlemmer.

Foreningen er en interesseorganisasjon for politipersonell som arbeider med eller er spesielt interessert i miljøsaker. Organisasjonens formål er å bidra til å forebygge og bekjempe miljøkriminalitet for å verne om vårt felles miljø. Leder i NMPF er Nils Roger Duna.

Se mer på hjemmesiden til NMPF www.nmpf.net, for mer informasjon.

NMPF-seminar

– Det trengs mer kunnskap om kulturminner

TEKST: POLITIOVERBETJENT THOMAS LAURITZEN, ØKOKRIM // thomas.lauritzen@politiet.no

FOTO: TORSTEIN MYHRE, NATURKONTAKTEN

I Stjørdal 22.–23. mai kunne leder av Norsk Miljøpolitiforening (NMPF) Nils Roger Duna ønske velkommen til årets utdanningsseminar, som rettet søkelyset mot kulturminner, fugler og betydningen av våtmarksområder for stasjonære og trekkende arter. Marinarkeolog Fredrik Skoglund fra NTNU fortalte om marine kulturminner og den viktige kulturarven som finnes under vann. Han pekte på hovedårsakene til tap og skade på disse kulturminnene: heving/plyndring, næringsvirksomhet og naturlig nedbryting. Kunnskapsbehov er den største utfordringen, fortalte Skoglund og oppfordret politiet til å huske på disse kulturminnene, der det er store mørketall.

Arkeolog Helle Vangen Stuedal tok for seg

det globale fenomenet bergkunst. Deltagerne fikk en grundig teoretisk innføring og ekskursjon til blant annet Leirfall, som er et av de største bergkunstfelt i Nord-Europa. Vangen forklarte at

Kunnskapsbehov er den største utfordringen

bergkunsten dessverre til stadighet er utsatt for hæverk og skadeverk, og at reaksjonene fra politiet etter hennes syn var for milde.

Dag to var i sin helhet viet til våtmarksom-

råder og fugler som lever i disse områdene. Det ble pekt på hvor sårbare disse områdene er for menneskelige inngrep, og Norges forpliktelser gjennom Ramsarkonvensjonen om bevaring og bærekraftig bruk av disse områdene. Ved ekskursjon til Klostergården på Tautra fikk deltagerne se moloforbindelsen med fastlandet som eksempel på inngrep som fikk mange uheldige følger. I dag er moloen delvis åpnet, og en ser nå en positiv utvikling av sjøområdet. Det var også et særlig fokus på fiskeørnen, hvor bestanden i Norge er på bare 200 hekkende par, men utviklingen er positiv.

Samlet var det et godt gjennomført seminar, med gode forelesninger og nyttig erfaringsutveksling.

Miljøkriminalitet på Island

Hvilke miljøproblemer er der på Island og hvordan fungerer lovgivningen på området?

TEKST: PROFESSOR RAGNHEIÐUR BRAGADÓTTIR, DET JURIDISKE FAKULTET, ISLANDS UNIVERSITET

FOTO: RAGNHEIÐUR BRAGADÓTTIR, VESTFJORDS

Forholdene i natur og lovgivning. Gjennom mange århundrer utnyttet islendingene sitt land for å overleve, uten å henlede oppmerksomheten på hvilke følger det hadde for miljøet. Derfor var praktiske og nytteorienterte hensyn kjennetegn for naturvern- og miljølovgivning, heller enn miljøvernens hensyn. Dette begynte å endre seg omkring midten av det siste århundret, først når det gjaldt naturvernlovgivningen, men senere også vedrørende beskyttelse mot forurensning.

På Island har det ikke blitt vedtatt en samlet lovgivning angående miljøspørsmål med tilhørende straffebestemmelser, som man har gjort i de andre nordiske landene. Til tross for det inneholder mange lover bestemmelser angående miljøspørsmål og straff for miljøforbrytelser. Disse lovene stammer fra forskjellige tidsperioder. De fleste er helhetslover om bestemte områder, og det er forskjellig hvor presise bestemmelsene om sanksjoner er ved straffbare handlinger på lovenes områder. De eldste bestemmelsene om beskyttelse mot forurensning er i vannloven nr. 15/1923, hvor det fins bestemmelser om beskyttelse av vann og forurensning av vann. Denne loven er ennå i bruk. I lov nr. 41/1979 om sjøterritorium, den

økonomiske sone og kontinentalsokkelen fins den eldste paragrafen om forbud mot forurensning på sjøterritoriet. Den slags bestemmelser fantes også i den eldste loven om beskyttelse av havet mot forurensning, jf. lov nr. 32/1986, som ble erstattet av någjeldende lov nr. 33/2004 om beskyttelse mot forurensning av hav og strand. Med lov nr. 51/1981 om helsetiltak og helseovervåking ble det for første gang lovfestet omfattende bestemmelser i islandsk rett om vern mot forurensning på land og i luft. Men utgangspunktet i loven var, som navnet viser, ikke miljøet som sådan, men menneskenes helse, selv om det også sies i bemerkningene til lovforslaget at miljøbeskyttelsen ikke kun angår mennesker, men hele miljøet og den biologiske livskjede. Denne loven er grunnlaget for den någjeldende lov, lov nr. 7/1998 om helsetiltak og beskyttelse mot forurensning. De fleste någjeldende lover om vern mot forurensning bygger på regler og direktiver fra EU i overensstemmelse med EØS-avtalen.

Forurensning av land, vann og luft er ikke det samme problemet på Island som i de tettbefolkede landene i Europa. Resirkulering av avfall er mer vanlig nå enn før, og cirka halvparten av

alt avfall blir nå resirkulert. Allikevel avhendes cirka 41 prosent av avfallet ved å graves ned i jorden, og det medfører problemer for miljøet. Island har store mengder ferskvann og vann til forbruk, og det fins nesten ikke forurensning i vannet. Cirka 95 prosent av vann til forbruk er grunnvann. Det som først og fremst forårsaker luftforurensning på Island, er forskjellig industri, fabrikker og trafikk. Målinger viser at kjøretøyers utslipp i byene i rushtiden forårsaker helsefarlig støvforurensning. I de siste årene har forurensningen økt på grunn av sulfid (H₂S) fra jordvarmekraftverk i nærheten av Reykjavik, noe som forringer luftkvaliteten i byen. Noen ganger kan forurensning fra Europas industriland måles på Island.

Straffeloven. *Bestemmelser om allmennfarlige forbrytelser.* Straffeloven stammer fra 1940, og på den tiden var diskusjon om miljøbeskyttelse ikke særlig aktuell, i det minste ikke i samme forstand som nå. Til tross for det finnes det bestemmelser i straffelovens kapittel om allmennfarlige forbrytelser som muligens kunne anvendes på overtredelser innenfor miljøområdet, selv om de ikke ble vedtatt med tanke på

Island er en øyrepublikk i Nord-Europa, i nordlige del av Atlanterhavet, like sør for polarsirkelen. Island ligger på den midtatlantiske rygg som strekker seg fra Skottland til Grønland.

Geologisk er Island et ungt land; øya bygges fremdeles opp ved vulkanske utbrudd. Island har en rekke aktive vulkaner og andre vulkanfenomener som varme kilder og geysirer. Bosetningen er konsentrert til byene, spesielt i den sørvestlige delen av øya; hovedstadsområdet (Reykjavik) har alene halvparten av befolkningen. Fiske og fiskeindustri dominerer landets økonomi.

Øya ble kolonisert fra Norge på 800–900-tallet, kom sammen med Norge under dansk styre og forble knyttet til Danmark 1814–1944, da Island fikk fullt selvstyre.

Kilde: Store norske leksikon

miljømessige overtredelser. Ifølge loven straffes den som forsettelig forvolder spredning av skadelige gasser med påfølgende tap av liv eller skade på andres legeme eller eiendeler, med fengsel fra 30 dager til 16 år. Uaktsomme forbrytelser straffes med bøter eller fengsel inntil tre år. Det finnes kun én dom som gjelder dette, en dom fra byretten i Øst-Island 28. juni 2007 (S-48/2007). S, produkthandler og underdirektør for et oljeselskap, ble domfelt for overtredelse av straffeloven § 165 første ledd, jf. 167, ved uaktsomt å forvalde spredning av en giftig gass, klogass, i svømmehallen i den lille landsbyen Eskifjörður. Klogassen spredtes vidt i området, og mange mennesker ble helsemessig påvirket. Straffen ble utmålt til 30 dagers betinget fengsel med to års prøvetid. X, en ung mann som hadde sommerjobb i oljeselskapet, ble frifunnet fordi dommeren mente han ikke hadde handlet uaktsomt. Straffelovbestemmelsene har til formål å verne menneskers liv, helse og eiendom, men ikke selve miljøet, selv om det naturligvis kan bli utsatt for forurensning og annen skade.

Ny bestemmelse om miljøforbrytelser. I 1999 ble det tilføyet en ny bestemmelse i straffeloven, § 179. Den omhandler grove forbrytelser mot miljølovgivningen. Det heter: Med fengsel inntil fire år straffes den som begår grove forbrytelser mot lover om beskyttelse av miljøet ved at han: 1) Forurenser luft, jord, hav eller vann slik at det oppstår betydelig skade på miljøet eller nærliggende fare for det. 2) Oppbevarer eller avhender avfall eller skadelige stoffer slik at det oppstår betydelig skade på miljøet eller

nærliggende fare for det. 3) Forstyrrer naturen slik at landskapet varig endrer seg, eller gjør skade på viktige naturminner.

Hensikten med denne bestemmelsen i straffeloven var å gi bestemmelser i miljølovgivningen en mer preventiv virkning, slik at de alvorligste miljøforbrytelser straffes ifølge straffeloven. Det var også hensikten å fremheve hvor alvorlige disse forbrytelsene er, samt at de skulle straffes hardt. Bestemmelsen om straff for grove miljøforbrytelser er aldri blitt brukt av påtalemyndigheten og dermed ikke av domstolene.

Spesiallover. I islandsk rett er miljøet først og fremst beskyttet av spesiallover. Lov nr. 7/1998 om helsetiltak og beskyttelse mot forurensning (forurensningsloven) er en av de viktigste spesiallovene på strafferettsområdet som gjelder forurensning av land og luft på Island.

Forurensningsloven. Denne loven omfatter forurensning fra alle virksomheter på islandsk territorium, dvs. land, luft og den økonomiske

negative og skadelige virkninger på menneskers helbred, luft, land og vann forårsaket av stoffer, kjemikalier og mikropartikler, og også ubehageligheter på grunn av lukt, støy, vibrasjoner, stråler og varme. Begrepet forurensning ble først definert i islandsk rett i 1981. Det er nå definert i mange av de lovene som omhandler miljøet, og alle definisjonene er enslydende. Hvis det er snakk om beskadigelse på land forvoldt av mennesker, men ikke forurensning, er det muligens tale om forbrytelse mot naturvernloven nr. 44/1999. Den mest alminnelige forbrytelsen mot naturvernloven er kjøring utenfor vei. Hvis det forekommer forurensning på stranden, må man se forurensningsloven og lov nr. 33/2004 om beskyttelse av hav og strand mot forurensning i sammenheng. Dessuten fins det en lov om helse og sikkerhet på arbeidsplasser nr. 46/1980 som muligens kan komme til anvendelse sammen med forurensningsloven.

Forurensningslovens bestemmelser om straffbare forhold. Bestemmelsene i forurensningsloven handler først og fremst om forvaltningen av miljøet og selve systemet. Av selve loven er det umulig å se hva som er straffbart, da det ikke er gjerningsbeskrivelser i loven. Men ifølge loven skal miljøvernministeren gi forskrifter om mange forskjellige emner, for eksempel beskyttelse mot forurensning av luft, forurensning av vann, forurensning fra avfall og helsefarlige stoffer, om tillatelse til virksomheter som kan forurense, tilsyn, registrering, opplysningsplikt m.m. Forbrytelser mot lovens bestemmelser, regler fastsatt i henhold til loven og kommunale vedtekter straffes med bøter. Alvorlige forbry-

Begrepet forurensning ble først definert i islandsk rett i 1981

sonen på 200 sjømil. Loven omfatter både det ytre og indre miljø (innendørs). Forurensning er et meget bredt begrep. Det omfatter alle slags

Dette bildet ble tatt under første møte i Miljøgruppa (Miljøstrafferett og rettspolitikk i de Nordiske land), Reykjavik november 2011.

Fra venstre:

1. **Per Ole Tråskman**, Lunds Universitet, Sverige
2. professor **Ragnheiður Bragadóttir**, Det Juridiske Fakultet, Island,
3. professor **Gorm Toftegaard Nielsen**, Juridisk Institut i Århus, Danmark,
4. førstestatsadvokat **Hans Tore Høviske-land**, ØKOKRIM
5. överinspektör **Heidi Nummela**, Riksad-vokatembetet, Finland.

Du kan lese mer om arbeidsgruppen på www.nsfk.org.

Store deler av høylandet på Island er stein- og sandflyer med åpen og sparsom plantevekst. I lavlandet er plantedekket rikere og tettere, gress og starr danner gode beiter for sauer, hester og storfe. Skogen er for lang tid siden ødelagt, brukt til ved eller trekull. Rester av bjørkeskog med inntil 10 meter høye trær finnes i Brastarlundur og Markarfljót (sør), og enkelte steder i nord, størst er Hallormstaðarskogur i Lagarfljót. Av andre trær og busker er rogn, einer, dvergbjørk og et par vierarter vanlige. Det drives intens skogplanting (cirka 1,5 mill. planter årlig) på områder som er fredet og inngjerdet for å hindre sauebeiting.

Floraen slutter seg helt til den nordeuropeiske. Av de 575 frøplantene er det bare noen få som er utpreget amerikanske. For øvrig finnes det bare 18 arter som ikke også vokser i Norge når man ser bort fra de mange endemiske artene i slektene sveve og løvetann.

Kilde: Store norske leksikon

telser straffes med fengsel fra 30 dager til 4 år, og med alvorlige forbrytelser menes grove eller gjentatte forsettlig forbrytelser. Mange av straffebestemmelsene i forskriftene er mangelfulle og lever ikke opp til de krav som man nå har til straffebestemmelers klarhet i islandsk rett. Gjerningsmenn kan være både fysiske og juridiske personer. Skyldkravet er forsett eller grov uaktsomhet. Det fins ingen øvre grense for størrelsen på båtene som kan gis, så der har domstolene full frihet. Ifølge straffelovens alminnelige bestemmelser skal det tas hensyn til den dømtes inntekter og eiendom, og den berikelse og besparelse han fikk av forbrytelsen eller forsøkte å få av den.

I loven fins det også bestemmelser om mange slags tvangsforanstaltninger som kan brukes, for eksempel påminnelse, frist til å rette opp i det som er gått galt, stanse eller begrense virksomhet. Det er også mulig å pålegge dagbøter for å tvinge den skyldige til handlinger eller unnlatelser, og få utført arbeid på den skyldiges bekostning.

Andre spesiallover. Lov nr. 33/2004 om beskyttelse mot forurensning av hav og strender bygger blant annet på internasjonale konvensjoner. Det fins gjerningsbeskrivelser i loven, og forbrytelser straffes med bøter eller fengsel inntil to år. Grove eller gjentatte forsettlig forbrytelser straffes med fengsel inntil fire år. Juridiske personer kan straffes med bøter.

Det fins flere viktige lover på området, for eksempel lov nr. 52/1988 om giftstoffer og helsefarlige stoffer, lov nr. 55/2003 om behandlingen av avfall, lov nr. 57/1998 om undersøkelse og bruk av ressurser under jordens overflate og vannloven nr. 15/1923 med senere endringer. Forbrytelser mot de fleste av disse lovene straffes med bøter, med mindre høyere straff er foreskrevet i den øvrige lovgivning. Straffen kan stige til fengsel i inntil to eller fire år hvis overtredelsen er gjentatt eller grov. Juridiske personer kan straffes med bøter, unntatt ifølge lov nr. 52/1988.

Straffedommer i forbindelse med forurensning.

Straffedommer i forurensningssaker på Island er ganske få, og det sier sikkert noe om prioriteringen av disse sakene i rettssystemet. Det fins kun én høyesterettsdom om forurensning, H 11. mars 1999 (nr. 262/1998). B og T var tiltalt for å trekke et gammelt skip som B eide, opp fra stranden hvor det hadde ligget i årevis, og ut i en fjord. Der senket de skipet. Kommunen hadde tidligere saksøkt B for å få ham til å fjerne skipet, og hadde anvendt dagbøter i det øyemed. Retten mente at B og T måtte ha forutsett at det var meget sannsynlig at skipet ville synke hvis de trakk det ut på

Straffedommer i forurensningssaker på Island er ganske få, og det sier sikkert noe om prioriteringen av disse sakene i rettssystemet

fjorden. De ble dømt ifølge lov om forurensning av havet, B til bot på 2 500 000 islandske kroner, subsidiært fem måneders fengsel, og T til bot på 500 000 Islandske kroner, subsidiært 60 dagers fengsel.

Det fins ingen høyesterettsdom om forurensning på land, og ganske få byrettsdommer. Her nevnes én dom, som illustrerer de vanskeligheter det er i praksis, og til en viss grad forklarer hvorfor man ikke påtaler disse sakene.

Byretten i Vestfjordene av 18. juli 2003 (S-49/2003). G flyttet husruiner og cirka 1 000 kubikk jernavfall til en gård i Vestfjordene og begravde det nede ved havet uten å ha tillatelse til den slags virksomhet. J, som var kommunens direktør, hadde bedt G om å utføre arbeidet på kommunens vegne, mot betaling, selv om han visste at G ikke hadde nødvendig tillatelse.

G og J var begge tiltalt, samt kommunen. I tiltalen henvises det til forurensningsloven, kunnngjøring nr. 785/1999 om tillatelse til virksomheter som kan medføre forurensning, samt et tillegg til kunnngjøringen. G ble domfelt fordi det var han som gravde ned avfallet uten tillatelse. J visste at G ikke hadde tillatelse, men får ham allikevel til å utføre jobben mot betaling. Derfor blir han også domfelt. Kommunen var også skyldig ifølge forurensningslovens regler om juridiske persons straffeansvar fordi de ikke hadde søkt om tillatelse fra Helsetilsynet. G fikk 20 000 kroner i bot, subsidiært 30 dagers fengsel. J fikk 40 000 kroner i bot, subsidiært 45 dagers fengsel, og kommunen fikk 800 000 kroner i bot.

Av dommen fremgår det hvor ineffektivt systemet er. Det er selve kommunen og dens direktør som deltar, og de vet at G ikke har tillatelse. De fortsetter med sitt arbeid selv om Helsetilsynet har kommet inn. Og politiet kommer, skriver en rapport, men gjør så ingenting. Tre måneder senere anmeldte Helsetilsynet forholdene til de sentrale politimyndighetene i Reykjavik, etter forgjeves å ha forsøkt å få kommunen til å søke om tillatelse.

Avslutning. Av det som her er beskrevet, synes det klart at straffesystemet er ineffektivt når det kommer til miljøsaker på Island. Lovgivningen er mangelfull. Ofte fins det ikke gjerningsbeskrivelser i selve loven, og bestemmelsene i de ulike forskriftene er ikke skrevet for å fungere som straffebestemmelser. Det ville naturligvis være mye bedre å ha en miljølov med klare gjerningsbeskrivelser i selve loven.

Det er også mye som tyder på manglende ekspertise blant tilsynsfolk og de som foretar undersøkelser. Situasjonen er imidlertid bedret de siste årene. I tillegg kommer at overtredelser som regel ikke blir anmeldt. Og hvis de blir anmeldt, så kommer de sjelden til en høyere instans enn politiet. Politiet har veldig mange oppgaver og prioriterer ikke disse sakene, som sjelden betraktes som alvorlige saker.

Tilsynsseksjonen

– Den moderne måten å drive tilsyn på

Fiskeridirektoratet til aksjon mot rømt oppdrettsfisk

TEKST: SENIORRÅDGIVER **BRITT LEIKVOLL**, TILSYNSSEKSJONEN VED KYST- OG HAVBRUKSAVDELINGEN, FISKERIDIREKTORATET

britt.leikvoll@fiskeridir.no // FOTO: FISKERIDIREKTORATET

Akvakulturnæringen sørger sammen med olje- og gassindustrien for de største eksportinntektene til landet vårt, og i 2011 ble det eksportert over 1 million tonn laks og regnbueørret til en verdi av 31 milliarder kroner.

Fiskeoppdrett er en næring i vekst og av svært stor betydning for Norge. Når oljen tar slutt, er det fisken vi skal leve av. Men det er også en næring som må håndtere flere miljøutfordringer. Den største utfordringen er rømming av fisk – i mange tilfeller er dette å betegne som miljøkriminalitet. Det er særlig rømming av laks og regnbueørret som kan skape ulike miljøproblemer; den rømte fisken kan gå opp i elvene og formere seg med villfisken, noe som er svært lite ønskelig. I tillegg kan fisken gjøre annen skade, som spredning av sykdom og lakselus, og ødelegge villfiskens gytegrøper. Det er kyst- og havbruksavdelingen i Fiskeridirektoratet som har hovedansvaret for å håndtere miljøutfordringene i næringen. Rømming, øvrige miljøutfordringer og biomasseoverskridelser er prioriterte tilsynsområder. I tillegg skal direktoratet legge vekt på forebyggende arbeid gjennom å formidle regelverk og god driftspraksis til næringen.

Det skjedde lite før Riksadvokaten og ØKOKRIM ble interessert i fagfeltet vårt. I 2005/2006 nådde rømmingstallene nye høyder, og mediene var nådeløse i sin kritikk av både næringen og tilsynsmyndighetene. Kyst- og havbruksavdelingen opplevde at våre

Rømming, øvrige miljøutfordringer og biomasseoverskridelser er prioriterte tilsynsområder

anmeldelser av næringen ikke ble tatt på alvor. Mange saker ble henlagt, og mange ble foreldet. Dersom de en sjelden gang resulterte i straffereaksjoner, var det små, ubetydelige forelegg som ikke virket preventivt.

Riksadvokaten nedsatte i 2006 en arbeidsgruppe, som året etter leverte rapporten «Rømt oppdrettsfisk». I rapporten ble det satt kritisk søkelys på politiets arbeid og Fiskeridirektoratets anmeldelsespraksis. Rapporten viste at det var stort forbedringspotensial begge steder, og medførte blant annet at Riksadvokaten i ettertid har sendt ut flere rundskriv til landets statsadvokater og politidistrikt.

Forvaltningsreformen medførte skjerpet tilsyn. I 2010 bevilget Stortinget 10 millioner kroner til økt tilsyn med akvakulturnæringen. Dette var «sparket» som medførte at vi fikk realisert en drøm vi hadde hatt i flere år; en egen tilsynsseksjon, som har som hovedoppgave å føre tilsyn med næringen på en god måte. Tilsynsseksjonen startet som et «tilsynsteam» med fire sentrale personer fra avdelingen som allerede hadde hatt tilsyn som sin primæroppgave i flere år. Etter hvert er teamet blitt til den største seksjonen i kyst- og havbruksavdelingen og teller per i dag ti personer med en bred fagkompetanse: ingeniører, samfunnsvitere, politifolk, biologer, jurister og fiskerikandidater.

Politiet vektlegger ikke internkontrollen.

Tilsynsseksjonen har lagt ned et betydelig arbeid i internkontroll, og her har direktoratet et tett samarbeid med Mattilsynet, med blant annet en felles forskrift (IK-akva) som er hjemlet i både matloven og akvakulturloven. De to etatene har etablert såkalte revisjonsteam som består av personer fra begge etatene, og som planlegger og gjennomfører internkontrollrevisjoner hos næringen. Dette har vært et fruktbart samarbeid for begge tilsynsmyndighetene, og tilbakemeldinger fra næringen tyder på at dette er en form for myndighetsbesøk som ofte oppleves som svært nyttig. Likevel ser man at næringen har en tendens til å ta litt lett på internkontrollarbeidet – særlig den delen som krever involvering fra de ansatte. Dette medfører at brudd på interkontrollforskriften ofte er med i en anmeldelse til politiet. Dessverre er det likevel en tendens til at politiet ikke har sett betydningen av mangelfull internkontroll, og derfor har utelatt dette punktet i en siktelse.

Det er også utarbeidet en erfaringsdatabase for internkontroll som ligger på Fiskeridirektoratets nettsider, www.fiskeridir.no, hvor det er forklart og illustrert hvordan man skal forholde seg for å følge regelverket.

Nytek og DNA. Allerede i 2004, ved at den første Nytek-forskriften trådte i kraft, ble det innført krav til teknisk standard for flytende oppdrettsanlegg. 1. januar 2012 trådte en ny og forbedret utgave av Nytek-forskriften i kraft – her stilles det også krav til utstyrsleverandører.

Rømming av fisk er som tidligere nevnt den største utfordringen for næringen og har derfor hovedfokus hos tilsynsseksjonen. Det verste scenarioet er når det oppdages rømt fisk uten at noen har meldt fra om rømmingen, såkalt rømming fra ukjent kilde. Av en eller annen grunn blir ikke dette meldt til fiskerimyndighetene, til tross for at alle oppdrettere er pliktige til å melde fra ved rømming av fisk eller mistanke om rømming. Havforskningsinstituttet i Ber-

gen har utviklet en metode kalt «Traces» for å spore rømt oppdrettsfisk tilbake til sitt opphav. Metoden innebærer at man samler inn et visst antall av den rømte fisken, og i tillegg drar fiskerimyndighetene ut til anlegg i nærområdet der den rømte fisken er fanget inn og tar prøver av oppdrettsfisk av samme art og størrelse. Deretter sendes alt til Havforskningsinstituttet, som foretar DNA-analyse av både den rømte fisken og den fisken som er hentet fra anleggene i nærheten. Prøvene sammenlignes, og resultatene kan være et bra utgangspunkt for det videre arbeidet med å avsløre hvor fisken er rømt fra. Metoden er ikke egnet til eksakt å peke ut et enkelt anlegg eller lokalitet som «synderen», men den kan frikjenne et anlegg ved å slå fast hvor den rømte fisken ikke kan komme fra. På den måten fremstår de andre anleggene i området som mer interessante, noe som kan skape et enklere utgangspunkt for politiets arbeid.

Tilsynsdatabase – den moderne måten å drive tilsyn på. I tildelingsbrevet fra Fiskeri- og kystdepartementet for 2012 står det følgende:

«Fiskeridirektoratet skal prioritere ressursinnsatsen ut fra vurderinger om sannsynlighet for og alvorlighetsgrad av negative konsekvenser av eventuelle brudd på regelverket, herunder forebygge og bekjempe miljøkriminalitet i havbruksnæringa. Overtredelser skal følges opp på en effektiv og adekvat måte basert på lovens sanksjonshjemler.»

Med 990 konsesjoner og 1020 aktive lokaliteter sier det seg selv at det er en umulig oppgave å føre fysisk tilsyn med all akvakulturvirksomhet som foregår langs vår langstrakte kyst. For å bøte på dette er tilsynsarbeidet de senere årene blitt mer risikobasert. Målsettingen er at ressursene skal benyttes der risikoen for brudd på sentrale regler er størst.

Tidligere politimann, nå seniorrådgiver ved tilsynsseksjonen, Sigbjørn Ulvatn (se bil-

det), har gjennom ti år ved kontrollseksjonen i Fiskeridirektoratet opparbeidet seg erfaring med utvikling av beslutningsstøttesystemer til bruk i ressurskontrollen. Han leder arbeidet med å bygge et tilsvarende system for havbrukstilsyn.

I motsetning til havbrukstilsyn har ressurskontrollen per i dag et mye større datagrunnlag til bruk i utviklingen av beslutningsstøttesystemer. Mye av arbeidet til Sigbjørn Ulvatn består derfor av å tilrettelegge for en mer omfattende rapportering fra alle som er involverte i akvakultur-næringen – det vil si ikke bare de selskapene som driver selve fiskeoppdrettet, men også fra vare- og tjenesteleverandører.

Sigbjørn Ulvatn har opparbeidet seg erfaring på utvikling av beslutningsstøttesystemer til bruk i ressurskontrollen.

«Supermat» basert på CITES-beskyttede arter – Er ikke alltid super

TEKST: POLITIADVOKAT AUD INGILD SLETTE MOEN, ØKOKRIM // aud.ingvild.slettemoen@politiet.no

FOTO: KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM

Det er en trend i dag med helsekostprodukter som inneholder planter og dyr med angivelig helt spesielle helsemessige effekter, ofte markedsført som «supermat». Mange slike planter og dyr er omfattet av CITES-reglene. I noen tilfelle reises tvil om et produkt faktisk inneholder slike planter eller dyr som markedsføringen hevder. Dersom produktet ble innført i tro om at det inneholdt CITES-arter er innførselen likevel straffbar som utjenlig forsøk.

Et eksempel på dette er en ØKOKRIM-sak hvor et norsk helsekostfirma i 2009 importerte 172 glass med slankepillere. Hvert glass var på 90 gram og pillene var basert på en kaktusart, uten at

Alle kaktusarter er i utgangspunktet omfattet av CITES, men det gjelder unntak for kaktusplanter som er naturalisert, det vil si som vokser utenfor artens naturlige habitat, eller som er «kunstig formert». I henhold til dokumenter fra CITES-sekretariatet innebærer «kunstig formert» i utgangspunktet at plantene er dyrket i «non-natural environment that is intensively manipulated by human intervention for the purpose of producing selected species or hybrids».

Den norske importøren hadde vært helt ukjent med CITES-reglene ved innførselen, men hevdet under etterforskningen at produktet var basert på «kunstig formert» kaktus, og derfor var unntatt fra CITES. Argumentasjonen om dette, blant annet basert på dokumentasjon importøren skaffet fra Mexico, var imidlertid lite overbevisende. På den aktuelle kaktusprodusentens

internettsider fremgikk det også at kaktusen der er viltvoksende. ØKOKRIM ga derfor i september 2011 importøren et forelegg på 230 000 kroner for fullbyrdet overtredelse. Ved fastsettelsen av boten ble det lagt vekt på at saken var to år gammel. Forelegget, som også omfattet inndragning av 36 645 kroner samt 67 glass av produktet, ble etter en lengre utsettelse til slutt ikke vedtatt.

ØKOKRIM kontaktet deretter de mexicanske CITES-myndighetene, men uten å lykkes i å få svar derfra. Vi kontaktet også produsenten som opplyste at farmen, i tillegg til store arealer viltvoksende kaktus, også har et lite felt med mer kultiverte planter, men vi lyktes ikke i å få ytterligere informasjon om plantene

Alle kaktusarter er i utgangspunktet omfattet av CITES, men det gjelder unntak for kaktusplanter som er naturalisert

det ved innførselen forelå slik utførselstillatelse som CITES krever. Produktet var markedsført som inneholdende viltvoksende («wildcrafted») Nopal (*Opuntia streptacantha*).

Disse seremonielle pilene og buene var en del av et beslag i en straffesak der eieren ble dømt til fengsel etter Tolloven og CITES-reglene. Fjærene kommer fra utrydningstruede fuglearter.

CITES OG TOLLOVEN

Det var tollmyndighetene som anmeldte saken i denne artikkelen. Ulovlig innførsel av CITES-arter oppdages gjerne ved tollmyndighetenes kontroll, og den ulovlige innførselen av CITES skjer gjerne i kombinasjon med brudd på tollovens krav. Relevante bestemmelser er særlig tolloven § 16-5 første ledd jf. § 3-1 første og fjerde ledd, jf. tollforskriften § 4-20-1 annet ledd om at det ved ervervsmessig innførsel skal opplyses om eventuelle tillatelser som kreves fra andre myndigheter ved innførsel. Dette omfatter CITES-forskriftens krav til den dokumentasjonen som skal foreligge ved innførsel. Forelegget i saken i artikkelen her, omfattet også et slikt brudd på tolloven.

i dette feltet. På denne bakgrunn kunne det ikke utelukkes at produktet var basert på «kunstig formert» kaktus. I juni 2012 ga ØKOKRIM derfor importøren et endret forelegg med 50 000 kroner i bot for utjenlig forsøk på ulovlig innførsel av CITES-beskyttet kaktus samt det samme inndragningskravet som i det første forelegget.

Det bør kreves av personer som selv innfører plante- og dyreprodukter fra utlandet at de sjekker ut om innførselen er lovlig

Reduksjonen av boten ble gjort på bakgrunn av at det dreide seg om utjenlig forsøk, samt at saken i juni 2012 var blitt nesten tre år gammel.

Det er allment kjent at flere arter i dag er truet, og at internasjonal handel for mange arter derfor er regulert. Det bør derfor kreves av personer som selv innfører plante- og dyreprodukter fra utlandet at de sjekker ut om innførselen er lovlig. Informasjon om CITES er lett tilgjengelig gjennom internettsidene til Direktoratet for Naturforvaltning (www.dirnat.no). For næringsdrivende i helsekostbransjen er det åpenbart at de må gjøre seg kjent med CITES-reglene. Det må i tillegg forventes at også forbrukere som selv innfører plante- og dyrebaserte helsekostprodukter sjekker ut lovligheten av dette. Uvitenhet om CITES bør derfor etter mitt syn neppe anses som en unnskyldelig rettsvillfarelse.

Flere piler fra samme beslag som på forrige side.

CITES-REGELVERKET I NORSK RETT ER UNDER REVISJON

Innførsel av CITES-arter er i dag regulert av CITES-forskriften av 15. november 2002 nr. 1276. Overtredelse når det gjelder planteprodukter straffes i dag etter § 4 i innførsle- og utførslelova av 6. juni 1997, mens overtredelse når det gjelder dyreprodukter straffes etter villtoven § 56, med en strafferamme på to år. I Rt. 2003 s. 634 ble en mann som i næringsøyemed hadde innført bl.a. piler og buer som var utsmykket med fjær fra CITES-beskyttede fugler, dømt til 45 dagers fengsel. Straffen ble gjort betinget fordi saken var gammel. Med den straffeskjerpelsen som er skjedd på miljøområdet siden 2003, ville straffen i dag antakelig vært enda strengere. CITES-forskriften er for tiden under revisjon. Ny forskrift vil være hjemlet i naturmangfoldloven, og det betyr at strafferammen økes til tre år (etter nmfl. § 75).

HOODIA ER IKKE KAKTUS

Enkelte tror at arten Hoodia også er en kaktus, men det er ikke tilfellet. De spesielle unntakene fra CITES for naturaliserte eller kunstig formerte kaktuser gjelder derfor ikke tilsvarende for Hoodia.

Leserinnelegg Straff som fortjent?

TEKST: LAGDOMMER RUNE B. HANSEN

AGDER LAGMANNSRETT

Jeg blir ofte overrasket over mangel på konsekvens i vår straffutmåling.

En 21 år gammel mann ble i 1991 (Rt 19-91 s. 1301) dømt til fire måneders fengsel av Høyesterett for uprovosert og farlig vold. Offeret døde 12 timer etter angrepet av indre blødninger. I høyesterettsdom 14. februar 2012 ble en 19 år gammel mann dømt til fem måneders fengsel for å ha slått en jevnaldrende mann i ansiktet slik at kjeven brakk. Slaget falt etter en lengre krangel mellom de to. Sammenlikningen viser at skjerpelsen av straffenivået for «gatevold» er formidabel.

På andre områder av like sentral betydning for liv og helse, har intet skjedd. Et eksempel: Romerike politidistrikt bøtla vinteren 2012 en gårdbruker med 10 000 kroner. Han hadde ansatt en gutt på 16 år og satt ham til å kløyve ved uten tilsyn. Et pliktig vernedeksel på kløyveren var fjernet, noe gårdbrukeren var klar over. Gutten kuttet av seg den ene tommelen.

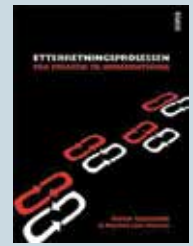
En så mild straffutmåling er uforståelig. Til sammenlikning ble demonstranter mot «monstermastene» i Hardanger ilagt bøter på 10–20 000 kroner for ulovlig, men idealistisk og samfunnsengasjert protest.

Minst 40 mennesker mister livet i arbeidslivet hvert år og nærmere 80 000 blir skadet, mange svært alvorlig. Vil politiet, påtalemyndigheten og domstolene noen gang ta farlige overtredelser av arbeidsmiljøloven på alvor?

Etterretningsprosessen – fra strategi til implementering

Hvilken plass bør etterretningen ha i politiets arbeid? Hva er tanken bak etterretningen, og er det en nødvendighet, eller kun et hjelpemiddel for spesielt interesserte? Dette er noen av problemstillingene boken *Etterretningsprosessen – fra strategi til implementering* har ambisjoner om å gi begrunnede svar på.

Bokanmeldelse

BOKANMELDELSE

BOKANMELDELSE: POLITIOVERBETJENT KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM // kenneth.didriksen@politiet.no

BOKENS FORFATTERE: PETTER GOTTSCHALK / MORTEN LØW HANSEN // UTGITT UNIPUB FORLAG 2011

De to forfatterne har forskjellig bakgrunn for å kunne mene noe om temaet. Petter Gottschalk er siviløkonom og nå professor ved Institutt for ledelse og organisasjon ved Handelshøyskolen BI og for øvrig kjent fra dagspressen som meningsytrer i mye som berører politiets drift og oppbygging. Morten Løv Hansen er politioverbetjent ved Kriminalavdelingen i Oslo pd, tidligere sjef for etterretningsavsnittet ved org. krim. og nå tilknyttet etter- og videreutdanningen ved PHS.

Boka realitetssorienter seg ved å erkjenne at etterretningsfaget i mange politienheter er noe man driver med dersom det ikke går ut over straffesaksarbeidet og målbare størrelser som saksantall og behandlingstid for disse. Boka starter derfor fornuftig med å peke på at en av hovedutfordringene for politidistriktene vil være å etablere effektive etterretnings- og analysefunksjoner. For å få det til må ledelsen flytte personell fra reaktiv virksomhet, blant annet etterforskning, til proaktiv virksomhet, som etterretning og analyse.

Forfatterne påpeker videre at det er viktig at de som driver med informasjonsinnhenting, ikke arbeider på helt fritt grunnlag, men er en styrt virksomhet. Det vil si at en ansvarlig ledelse beslutter hva som skal gjøres, og også har en plan for å bruke den innhentede informasjonen i virksomhetens drift.

Det er ikke nødvendigvis motvilje mot bedre informasjonsflyt og kunnskapsdeling blant tjenestepersonellet, sies det i boka. Barrierene ligger nok heller i strukturen og kulturen i politietaten, som i realiteten begrenser og hindrer effektiv informasjonsflyt og kreativ kunnskapsdeling.

Forfatterne er gode på notoritet, noe som kjennetegner alt solid politiarbeid. Påstander om pålegg og krav til minstestandard er alltid foranket hierarkisk, oftest i planer og rundskriv fra POD.

Kunnskapsbasert politiarbeid skal ifølge POD omfatte hele politiorganisasjonen og er ikke et supplement til annen innsats. At lederne i politidistriktene har kompetanse til å utøve kunnskapsbasert ledelse, er for POD en forutsetning for styring av ressursene og effektiv kriminalitetsbekjempelse.

Boka tenderer kanskje til, på noen områder, å bli litt i overkant definerende og forklarende med hensyn til fakta som i andre kapitler forutsettes kjent. Eksempelvis gjelder dette faget politivitenskap.

Forfatterne understreker viktigheten av kunnskapsstyrt ledelse og nødvendigheten

som begår kriminelle handlinger, hvordan, når og hvorfor de gjør det. Deretter utarbeider analytikerne anbefalinger til ledelsen om hvordan kriminaliteten kan avgrenses, forhindres eller etterforskes med tanke på oppklaring og straffeforfølgning.

«Hvor langt kan politiet gå» er tema boka behandler, og drøfter her det lovmessige ut fra Riksadvokatens rundskriv og med ØKOKRIMs rolle og oppgave ved saksinntak som eksempel.

Bokas første del stiller i sine kapitteloverskrifter spørsmålene: «Hva er strategi?», «Hva er etterretning?» og «Hva er analyse?», og svarer for så vidt bra og grunnleggende på dette.

Med etterretning som bakteppe får leserne også en grundig innføring om generell strategi

av en struktur og kultur preget av preaktiv tenkning i politiarbeid på lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå for å lykkes.

Med etterretning som bakteppe får leserne også en grundig innføring om generell strategi. For så vidt veldig nyttig for forståelsen av faget, men kanskje i overkant analytisk, med mange definisjoner og akademisk tilnærming. En kan med en slik sammenblanding få inntrykk av at de forskjellige kapitlene er skrevet for forskjellige målgrupper.

Tradisjonelt har etterretning vært å samle inn opplysninger fra kriminelle om kriminell virksomhet, med påfølgende straffesak.

Etterretning i dag, forteller boka, er ikke bare det å avdekke og bekjempe kriminalitet som ikke er anmeldt, men alle systematiske tiltak for at politiet skal opparbeide seg relevant kunnskap som grunnlag for både strategiske og operative beslutninger.

Etterretningsanalytikere etterforsker hvem

Forfatterne trekker opp definisjoner med kvalitative og kvantitative data og illustrerer med informative skisser og tegnforklaringer. Disse fyller absolutt sin oppgave, og boka kunne med fordel hatt flere slike.

Forfatternes faglige tyngde gjenspeiles i at betydelige deler av bokas siste del vies organisasjonsstruktur og -kultur, og at bekjempelse av MC-kriminalitet trekkes frem som eksempel på org. krim.

Etterretningsprosessen – Fra strategi til implementering lykkes langt på vei med å sette opp og forklare hva etterretning er, og fagets stilling og viktighet i forhold til øvrig politiarbeid. Dette gjøres i en erkennelse av og viten om at dette er et fagfelt som ofte er misforstått og ikke implementeres slik som forutsatt i planverket fra overordnet myndighet. Boka anbefales lest av både etterforskere og personer med lederansvar i etaten. Alle vil finne noe, om enn ikke alt, interessant.

Kjemikeren
har ordet

TEKST: SPESIALETTERFORSKER CAND. SCIENT VIVIAN MIKSCH FREDENBORG, ØKOKRIM

vivian.miksch.fredenberg@politiet.no // FOTO: KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM

Prøvetaking

Bakgrunn for artikkelen

I en tidligere utgave av Miljøkrim, nr. 2-3/2001, skrev Espen Lydersen om prøvetaking og prøvetakingsutstyr. I tillegg har det i BEVIS (Kontaktorgan for Kriminalteknisk forum), nr. 1/2007, vært en presentasjon av prøvetakingssettet for forurensningssaker (PDMTs produkt B2020 00104 Prøvetakingssett vann-/miljøforurensning). Dette settet har nå nylig blitt revidert, og det er besluttet å beholde det som det er, men med tillegg av et par diffusjonstette poser. I dette settet følger det med et skriv om hvordan det skal brukes, og et skjema som må fylles ut for hver prøve som tas. Etter hvert vil man finne all denne informasjonen og linker til de aktuelle artikler i Miljøkrim og BEVIS som omhandler prøvetaking, i KO:DE under *Miljøkriminalitet og forurensning*.

Det er umulig å ta en hundre prosent representativ prøve, men vi må etterstrebe å komme så nær som mulig.

Hvorfor ta prøver? En av de største miljøtruslene vi har, er alle de helse- og miljøfarlige kjemikaliene som slippes ut i naturen. Noen utslipp er regulerte og lovlige, og det er gitt en utslippstillatelse med en grenseverdi. Andre utslipp kjenner man ikke til og har derfor ikke muligheter til å regulere eller stoppe de. Hensikten med prøvetaking er derfor å finne og påvise sistnevnte kategori. Vi er interessert i om vi kan påvise forbudte stoffer som ikke under noen omstendigheter må få slippe ut. Eller vi er interessert i å avgjøre om lovlige grenser er overskredet for stoffer det er tillatt å slippe ut i visse mengder. I tillegg er vi interessert i å finne opprinnelsen til forurensningen. Håndhevelse av forurensningsloven er avhengig av at vi har klarhet i hva slags forurensning det er. Vi er derfor avhengige av gode analyseresultater og den statistiske tolkningen av disse. En forutsetning er gode prøvetakingsrutiner ved hjelp av standard prosedyrer.

Representative prøver. Et representativt prøveuttak er det viktigste og mest bestemte skritt for kvaliteten på et analyseresultat. Det er dessverre også den mest stemoderlig behandlede prosedyren i hele analyseforløpet. En representativ prøve er relativt lett å definere. Det er en prøve som representerer det mediet den er tatt fra, i tillegg til at den er håndtert på en slik måte at ingen betydelige endringer er

skjedd mellom prøvetaking og analyse. Det er derimot umulig å ta en hundre prosent representativ prøve, men vi må etterstrebe å komme så nær som mulig. En feilutført prøvetaking kan gi verdiløse eller misvisende prøveresultater. Til utførelse av analysene benyttes laboratorier som er akkreditert for de aktuelle analysene. Vi har i dag tilgang til dyre, nye analyseinstrumenter som har en meget stor grad av nøyaktighet, og som kan detektere helt ned til ppb-(parts per billion-)nivå. Disse fantastiske analyseinstrumentene kan derimot dessverre ikke kompensere for en prøve som ikke er representativ. Representative prøver er derfor en forutsetning for gode og sikre analyseresultater.

Hvem skal ta prøver? Det er ikke alltid slik at det er politiet selv som skal stå for prøvetakingen. Som nevnt ovenfor er det standard prosedyre å benytte seg av akkrediterte laboratorier til gjennomføring av analysene. Det bør derfor være naturlig å benytte profesjonelle prøvetakere. Man kan henvende seg til fylkesmannen, som i mange tilfeller har mye erfaring med prøvetaking, eller man kan henvende seg til et profesjonelt prøvetakingsfirma. Kvaliteten på en gitt prøve avhenger av den totale kunnskapen om prøvetaking som den personen som utførte prøvetakingen, innehar.

Ofte er det slik at det er politiet som først får melding om en mulig forurensning og er raskest

til å rykke ut, og derfor vil være de som tar de første prøvene. I mange saker er det snakk om et forurensende utslipp til vann. Vann er normalt i bevegelse, enten ved at det renner, har strømminger eller blir beveget av vind. Forurensningen fortynnes derfor ofte raskt og fjerner seg lenger og lenger vekk fra utslippspunktet med tiden. Det er derfor viktig at prøvene blir tatt så raskt som mulig, og at man ikke venter på å få inn et profesjonelt prøvetakingsfirma. Dette gjelder spesielt ved punktutslipp. Det er til dette bruk at prøvetakingssettet fra PDMT primært er utviklet.

Konklusjonen blir derfor at i akutte situasjoner er det politiet som må ha muligheter og kunnskap til å ta representative prøver, men er det tidsmessig mulig, så må det hentes inn profesjonell hjelp for prøvetaking. I noen tilfeller kan det være nødvendig å gjøre begge deler. Det er uansett analysene, og siden de rettslige forhandlingene, som koster mye tid og penger, og man kan spare mye ved å investere i gode, representative prøver.

Hvordan ta prøver? Jeg skal ikke gå inn i detalj på det som allerede er godt beskrevet i ovenfor nevnte artikler, men kun trekke frem noen viktige punkter som må følges når representative prøver skal samles inn.

På hvert prøvetakingssted bør det tas minimum to prøver, en hovedprøve og en kontrollprøve. Hovedprøven blir analysert, og kontrollprøven oppbevares som reserve. Dette gjøres som en sikkerhet for de tilfeller hvor analyseresultatene fra hovedprøven blir gjenstand for diskusjon, enten ved at man mistenker en feil ved selve analysen, eller at man mistenker kontaminering av prøven. Har man en kontrollprøve, så kan dette raskt avklares med nye analyser. I tillegg vil man ofte etter hvert som etterforskningen skrider frem, ha behov for nye analyser, og da er det viktig at man har nok prøvemateriale å analysere. Videre kan man oppleve at tiltalte/forsvarer ønsker deler av prøvematerialet utlevert, slik at de kan gjennomføre egne forsøk og analyser. Det kan derfor være viktig å ta minst to prøver på hvert prøvetakingssted.

Vi vet sjelden hva slags forurensning vi har med å gjøre på prøvetakingstidspunktet. Det er derfor ikke lett å avgjøre hva slags prøvebeholdere man skal benytte seg av. I prøvetakingssettet er det av den grunn bare én type flasker, av polyetylen (PE), og dette vil i de aller fleste tilfeller være godt nok. Ved oljeforurensninger, hvor bestanddelene er av mer flyktig karakter, ville for eksempel prøvebeholdere av glass vært bedre. Men hvis man lagrer prøver tett lukket,

mørkt og kjølig, samtidig som man raskt får prøvene til laboratoriet som skal analysere dem, spiller ikke flasketypen en alt for stor rolle for analyseresultatet.

Mediet man ønsker å ta prøver av, kan være homogent eller ikke-homogent. Dette er det viktig å gjøre seg opp en mening om når man foretar prøvetaking. Ikke-homogene medier krever flere antall prøver enn homogene medier.

Analyseresultatene. Analyseresultatet er ikke bedre enn summen av usikkerheten rundt prøvetaking og analyseusikkerhet. Den totale usikkerheten (U_{tot}) i måleresultatet kan derfor skrives slik:

$$U_{\text{tot}} = u_{\text{prøvetaking}} + u_{\text{analyse}}$$

I analyserapporter er det nesten alltid bare U_{analyse} som er oppgitt. Det er derfor viktig å ha i bakhodet at prøvetakingen ofte kan være den største feikilden.

I tillegg er det viktig å huske på at analyseresultatene kun representerer et øyeblikksbilde av forurensningen. Tar man for eksempel vannprøver i et vassdrag, sier resultatene kun noe sikkert om hvordan situasjonen var i det øyeblikket prøvene ble tatt. Skal man bruke analyseresultatet til å si noe om hvordan det var før eller etter prøvetaking, øker usikkerheten.

Opplysninger om innholdet i prøvetakingssettet fra PDMT og den utarbeidede prosedyren for bruk av settet finnes på KO:DE.

AIS brukes av Hovedredningssentralene til å koordinere søk og redningsaksjoner til sjøs.

Storebror ser deg på sjøen

AIS – et livreddende system for kystovervåking

TEKST: SENIORRÅDGIVER **TOR-INGE MILJETEIG**, SENTER FOR LOS OG VTS, KYSTVERKET VEST // tor.inge.miljeteig@kystverket.no

FOTO VENSTRE: **KYSTVERKET** // GRAFIKK HØYRE: **FFI, NASA, NORSK ROMSENTER, NYHETSGRAFIKK.NO**

AIS (Automatic Identification System) er et informasjonssystem som bidrar til at kyststaten Norge kan ivareta en god og effektiv overvåking og beredskap langs kysten. Systemet er et sentralt verktøy under livreddende aksjoner og i forebyggingen av skipsulykker og akutt forurensning.

– AIS, som først ble etablert som et antikollisjonssystem for fartøy, har i dag fått et mye større bruksområde og allsidig nytteverdi for ulike offentlige aktører. Tidligere har myndigheter

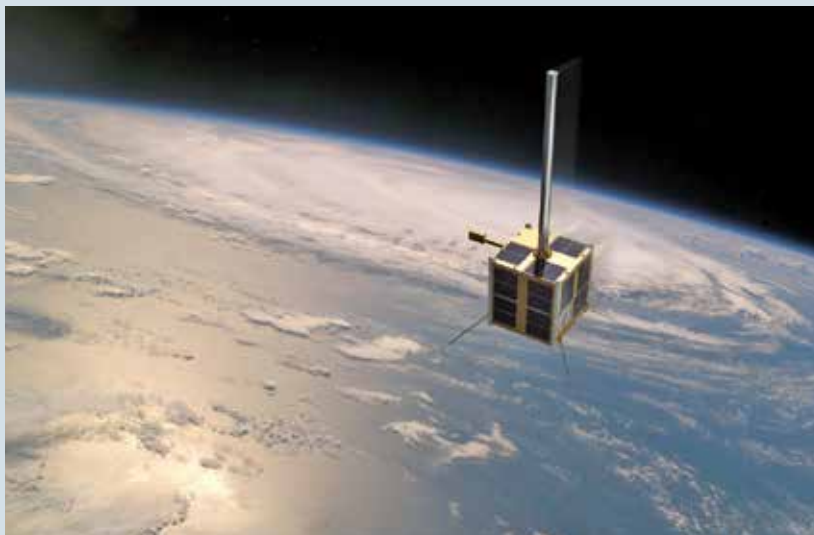
ofte måtte kontakte fartøyene direkte for å få skipsopplysninger. I dag kan man få mange av disse opplysningene via Kystverkets webbaserte tjeneste AIS Online, opplyser regiondirektør John Erik Hagen i Kystverket Vest.

Informasjonen i AIS Online baseres på data fra den nasjonale AIS-kjeden og andre europeiske AIS-sentre. Dataene viser fartøyenes posisjon, kurs, fart, destinasjon, last og ankomsttid i sanntid, samt identitet, skipstype, dimensjoner og lenker til data fra andre maritime informasjonssystemer. Den nasjonale AIS-kjeden dekker, med enkelte unntak, norskekysten og området fra grunnlinja ut til 40–60 nautiske mil, samt Bjørnøya og deler av Svalbard.

Ulike bruks- og nytteområder. AIS har en mangfoldig nytteverdi og et stort bruksområde. Det er et informasjonssystem som ikke bare benyttes av Kystverket, men også av andre offentlige aktører til å utføre sine myndighetsoppgaver.

Hovedredningssentralene (HRS) er et eksempel på en av storbrukerne av AIS-informasjon som leveres av Kystverket. AIS gjør det mulig å koordinere sjøgående ressurser på en mer oversiktlig og effektiv måte, og er en integrert del av HRS' systemer for å finne posisjonen til fartøy i nød og nærliggende fartøy som kan bistå under søk og redningsaksjoner.

I Kystverket benyttes AIS daglig i lostjenes-

Satelitt AISSat-1 ble skutt opp fra India i 2010, og går i en polarbane i cirka 600 kilometers høyde. Den har lang rekkevidde og kan observere skipsbevegelser over store havområder.

FAKTA

- Kystverkets AIS-kjede ble etablert i 2005 og består av 44 landbaserte stasjoner i fastlands-Norge og på Svalbard.
- Kystverket drifter AIS-systemet på vegne av norske myndigheter.
- Fartøy over 300 bruttotonn, alle passasjerfartøy og fiskefartøy over 15 meter er etter internasjonal lovgiving, pålagt å bruke AIS.
- I 2011 registrerte Kystverkets sjøtrafikksentraler over 280 000 skipsbevegelser på sine virkeområder.

ten til å planlegge og utføre losoppdrag. For Kystverkets sjøtrafikksentral, som skal overvåke, regulere og assistere skipstrafikken i spesielt utsatte områder langs kysten, gir AIS, i kombinasjon med radar, et komplett og oppdatert bilde av trafikksituasjonen. Systemet brukes til å avverge uønskede hendelser og grunnstøtinger, og for å kartlegge hendelsesforløpet når uønskede hendelser har skjedd. Spesielt for Vardø trafikksentral, som overvåker fartøy med farlig eller forurensende last i Norsk økonomisk sone, territorialfarvannet og nordområdene, bidrar AIS til at sjøtrafikksentralen effektivt kan registrere og avdekke avvik, samt aksjonere og varsle dersom uønskede hendelser oppstår.

Dersom ulykken er ute, benytter også beredskapsen mot akutt forurensning AIS til å få en rask oversikt over situasjonsbildet, slik at man hurtig kan iverksette skadebegrensende tiltak og koordinere ressurser til hendelsesstedet.

Bedre kontroll. Ved bruk av AIS kan man kontrollere legitimiteten til fartøy og deres bruk av kysten, eksempelvis ved kontroll av losplikten, hvorvidt farledsbevisreglene blir overholdt, og om fartøyer følger den nasjonale meldingsprosedyren.

Eksplisjonen ved Vest Tank-anlegget i Sløvåg i 2007 avdekket en svakhet i regimet for rapportering og kontroll av last. Som følge av denne hendelsen er det opprettet et samarbeid mellom Klif, TAD, DSB og Kystverket for å se nærmere på et effektivt og samordnet opplegg for kontroll av import og eksport av farlig avfall fra havner. AIS er et sentralt verktøy i dette arbeidet, opplyser Hagen.

Et viktig kildegrunnlag. AIS-data som registreres av det landbaserte systemet,

lagres over flere år. Historiske data er derfor blitt et viktig kildegrunnlag i kartleggingen av trafikkmengde og seilingsmønstre ved transportplanlegging og videreutvikling av maritim infrastruktur.

Nylig etablerte Kystverket også et system som estimerer seilingsomfang og driftsutslipp til sjø og luft automatisk. Systemet baserer seg på data om skipsseilingsmønster fra AIS-systemet, kombinert med skipsspesifikk informasjon fra skipsregisteret og databasen til Det Norske

AIS-data brukes nå i større grad til å avdekke miljøkriminalitet i havområder, eksempelvis i tilknytning til fiskeri og forurensning

Veritas. Målsettingen er å etablere en tidsserie for seilingsomfanget fordelt på skipskategorier og driftsutslipp fra skip.

I stadig utvikling. En avgrenset rekkevidde på 40–60 nautiske mil, kupert terreng og ustabile værforhold fører til mangelfull AIS-dekning i enkelte områder.

Oppskyting av den norske satellitten AISat-1 i 2010 var i så måte et kvantesprang i videreutviklingen av AIS-tjenesten. Satellittbasert AIS gir et langt større dekningsområde enn dagens landbaserte AIS-stasjoner, og gjør det derfor mulig å se skipsbevegelser globalt, sier Hagen. Samme år ble også informasjonssenteret North Atlantic IMC etablert i Haugesund. Sen-

teret registrerer og utveksler informasjon om skipstrafikk i Nord-Atlanteren og Barentshavet med Island, Danmark, Grønland, Færøyene og Storbritannia, basert på data fra AISat-1. Informasjonssenteret er etablert som en del av et europeisk konsept for regional koordinering og utveksling av maritim informasjon utviklet av EUs sjøsikkerhetsorganisasjon EMSA. Tilsvarende informasjonssentre er også etablert for områdene Nordsjøen, Østersjøen og Middelhavet.

Formidler data på anmodning. AIS-data brukes nå i større grad til å avdekke miljøkriminalitet i havområder, eksempelvis i tilknytning til fiskeri og forurensning. AIS-data blir satt sammen med radarbaserte satellittbilder for å se skipsbevegelser, avdekke forurensning og annen ulovlig virksomhet, samt identifisere kilder til forurensning til sjøs.

Vi forvalter systemet på vegne av norske myndigheter, og formidler stadig historiske AIS-data på anmodning fra ulike offentlige aktører, gjerne for å kartlegge uønskede situasjoner til sjøs, ulykker og hendelsesforløp, forteller regiondirektøren.

Se www.kystverket.no/AIS for mer informasjon.

KYSTVERKET

Miljøkriminalitet også et internasjonalt problem

TEKST: ASSISTERENDE ØKOKRIM-SJEF **THOMAS SKJELBRED**, ØKOKRIM // thomas.skjelbred@politiet.no

FOTO: ØKOKRIM (Den norske delegasjonen utenfor Interpols hovedkvarter)

Den første International Chiefs of Environmental Compliance and Enforcement (ICECE)-konferanse ble siste uke før påske i år holdt i Lyon i Frankrike i regi av INTERPOL og United Nations Environment Programme (UNEP). Fra Norge deltok representanter fra Direktoratet for naturforvaltning, Fiskeri- og kystdepartementet, Klima- og forurensningsdirektoratet, Norad og ØKOKRIM.

På INTERPOLs 79. generalforsamling i 2010 sluttet politimestere fra 188 land seg til Environmental Enforcement Resolution. Resolusjonen erkjenner at:

«Ansvaret for håndhevelse av miljølovgivning ligger ikke alltid hos én nasjonal enhet, men er heller en multi-disiplin grunnet kriminalitetstypens kompleksitet og mangfold, som kan omfatte dyreliv, forurensning, fiskeri, skogbruk, naturressurser og klimaendringer, med utstrekning til andre kriminalitetsområder.»

Den første ICECE-konferansen gikk over tre dager siste uke før påske i år i Lyon. Et varsku om at det er påkrevd å gjøre noe med miljøet internasjonalt, fikk vi allerede ved ankomst til Lyon, som viste seg å være nær ti grader varmere enn normalen.

Konferansen brakte nasjonale ledere innen ulike deler av internasjonal miljøforvaltning og ulike nasjonale politi- og håndhevelsesmyndigheter sammen for å utvikle en global strategi for å takle internasjonale miljøutfordringer. Nær 230 deltagere fra nesten 70 land var samlet for å delta på ulike temamøter om miljøkriminalitet innen fiskeri, skogbruk, forurensning og fauna.

Jeg synes konferansen var et meget godt initiativ, fordi det lenge har vært et behov for å få til et enda bedre og bredere internasjonalt samarbeid mellom tilsynsmyndigheter og politi- og påtalemyndighet. Miljøkriminalitet er etter sitt innhold internasjonalt, ettersom vi bor på samme klode. Det må dog erkjennes at når en samler så mange land som befinner seg på totalt forskjellige ferdighetsnivåer når det gjelder politisk vilje, lovgivning og ressurser, så blir møtene ofte veldig generelle og lite konkrete. Vi fra Norge må likevel gjøre vårt for å fremme godt internasjonalt miljøsamarbeid. Slike konferanser bidrar til å etablere felles forståelse

for de mange miljøutfordringer vi står overfor internasjonalt. Og fremfor alt, konferansen gir grunnlag for å diskutere mange felles problemstillinger og utfordringer, og ikke minst får en

knyttet kontakter.

Mange delegater uttrykte bekymring over det økende omfanget av miljøkriminalitet og den nære forbindelsen miljøkriminalitet har til

organisert kriminalitet som for eksempel smugling, korrupsjon, bedrageri, skatteunndragelse, hvitvasking og menneskehandel. Blant annet ble det pekt på følgende:

- Forbindelsen mellom miljøkriminalitet og andre typer av kriminell aktivitet krever samarbeid på alle nivåer av lov-håndhevelse for å kunne bekjempe og forebygge illegale aktiviteter.
- Innenfor miljøkriminaliteten som begås i dag, ser en lignende tilnærminger, utførelsesmåter og alvorlighetsgrad som innenfor andre typer kriminalitet, men den forverres av de alvorlige implikasjonene den får for mange lands utviklingsmål.
- Spesielt bekymringsfullt er omfanget av miljøkriminaliteten knyttet til ulovlig tømmerhogst og avskoging, illegalt fiskeri og smugling av giftig avfall, og de alvorlige implikasjonene dette har, ikke bare for miljøet, men også for menneskelig sikkerhet og økonomisk utvikling.

Konferansen viste også at det vokser frem nye former for miljøkriminalitet, for eksempel angående klimakvotehandling og brudd på regelverk som regulerer fordeling av vannressurser. Dette skaper en trussel mot biosikkerheten og bidrar også til klimaendringer.

Konferansen viste videre at enkelte land prioriterer bekjempelse av miljøkriminalitet høyt. På den annen side er det mange av de fattigste landene i den tredje verden som står overfor formidable utfordringer på dette området. I Tanzania er det for eksempel kun 70 personer som arbeider med miljøkriminalitet, til tross for at landet står overfor meget store miljøutfordringer. Store internasjonale selskaper etablerer seg i Tanzania og andre utviklingsland for å utnytte naturressursene i disse landene. Flere delegater uttrykte bekymring for manglende miljøengasjement fra disse selskapene.

Konferansen tydeliggjorde at miljøkriminalitet ikke begrenses av nasjonale grenser. Kriminaliteten er mobil, beveger seg over kontinenter, og det etableres kriminelle nettverk for å begå

miljøkriminalitet. Denne kriminaliteten er drevet av lav oppdagelsesrisiko og stort inntjeningspotensial. Som et eksempel på dette var det med interesse jeg lyttet til P2 Nyhetsmorgen forleden, som hadde et nyhetsinnslag om ulovlig felling av neshorn i Sør-Afrika. Der var en sørafrikansk statsadvokat intervjuet om samarbeidet med vietnamesisk politi i forbindelse med avdekking av ulovlig omsetning av elfenben og andre bestanddeler fra utrydningstruede arter. Hornene fra neshorn har visstnok større verdi enn gull. Asia utgjør det største markedet for dette. Statsadvokaten som var intervjuet, var til stede i Lyon. Mon tro om han allerede høstet fruktene av konferansen?

Avslutningsvis vil jeg også trekke frem nytten av å treffe hyggelige og dyktige representanter fra norske forvaltningsmyndigheter som Fiskeri- og kystdepartementet, Klima- og forurensningsdirektoratet, Fiskeridirektoratet, Direktoratet for naturforvaltning og Norad. Bekjempelsen av miljøkriminalitet begynner nemlig først nasjonalt.

Betraktninger fra andre deltakere på seminaret

1. **Hvilke forventninger hadde du til konferansen?**
2. **Svarte konferansen til forventningene(e)?**
3. **Er det noe spesielt bra fra konferansen som du vil peke på?**

Prosjektleder Gunnar A. Stølsvik, Fiskeri- og kystdepartementet

1. Jeg forventet at konferansen ville bli en viktig brikke for å oppnå en global erkjennelse av at fiskerikriminalitet ofte er av grenseoverskridende og organisert karakter, og at INTERPOLs tjenester kan brukes i forbindelse med etterforskning og kontroll av slike lovbrudd i framtiden.
2. Jeg syns det. Når man samler sammen så mange land som befinner seg på totalt forskjellige nivå når det gjelder politisk vilje, regelverk og kapasitet, så blir det ofte veldig generelt. Fordelen med konferansen er at man har en felles plattform for å diskutere disse problemstillingene og å knytte kontakter. Slik jeg ser det, så har dette ikke eksistert tidligere.

3. Vi klarte å oppnå engasjement rundt «min» problemstilling, som er fiskerikriminalitet. Det var en svært engasjert og positiv fiskekriminalgjeng som lover godt for det fremtidige arbeidet i gruppen.

Seniorrådgiver Helene Harsvik, Direktoratet for naturforvaltning

1. Deltakerlisten for konferansen var imponerende, og jeg så frem til å lære mer om andre lands utfordringer, måter å løse oppgavene på – samt bli bedre kjent med mine kolleger nasjonalt og internasjonalt.
2. Konferansen var en studie av verden i miniatyr i løpet av tre dager, og veldig lærerik. Den synliggjorde at til tross for ulike politiske styresett, nasjonal økonomi etc., er de grunnleggende utfordringene veldig like: Hvordan skape forståelse for og aksept for vern om miljøverdier, når dette går på bekostning av andre goder/interesser, og hvordan skape aksept for miljøkriminalitet som kriminalitet, med utfordringer i forhold til

både etterforskning og rettergang. Videre synliggjorde konferansen betydningen av samarbeid, både internasjonalt, men også nasjonalt, for å kunne gjøre jobben vår bedre og mer effektivt. Flere land kunne vise til gode resultater med tett samarbeid mellom forvaltningsorganer, toll, politi etc., som vi trolig kan ta lærdom av i Norge.

3. Avholdelsen av konferansen som møtested i seg selv, med mulighet til å knytte kontakter med kolleger over hele verden. De miljøproblemer vi står overfor, er grenseoverskridende, og vi er i så måte alle samarbeidspartnere. Kunnskap om hverandre, hverandres utfordringer og hvordan disse søkes løst, er svært nyttig. Inngåelse av internasjonalt forpliktende avtaler er svært krevende, noe som også kom til uttrykk på konferansen: Selv det å skulle formulere uforpliktende «agreements» førte til lange diskusjoner knyttet til formuleringer. Bygging av relasjoner og bedre samarbeid kan forhåpentligvis på sikt være positivt også for det forpliktende arbeidet.

Dokumentinnsyn

– Når kan dokumenter unntas fra mistenktes innsyn ut fra etterforskingshensyn?

Etter straffeprosessloven § 242 har mistenkte, hans forsvarer, fornærmede, etterlatte og bistandsadvokaten som hovedregel rett til innsyn i sakens dokumenter når det fremsettes begjæring om det. Bestemmelsen gjelder innsyn på etterforskningsstadiet. Unntak fra innsynsretten vil blant annet kunne gjøres der innsyn vil være til «skade eller fare for etterforskingens øyemed». Spørsmålet som her behandles, er hva som ligger i dette begrepet, og når unntak fra innsynsretten etter denne bestemmelsen vil være aktuelt.

TEKST: POLITIADVOKAT **MONA RANSEDOKKEN**, ØKOKRIM // STATSADVOKAT **TARJEI ISTAD**, ØKOKRIM

mona.ransedokken@politiet.no // tarjei.istad@politiet.no

Når aktualiseres innsynsretten? Innsynsretten kan påberopes allerede når man er mistenkt for et straffbart forhold, det er altså ikke nødvendig at vedkommende har fått status som siktet.

Loven gir ingen definisjon av hva som kreves for at noen skal anses som mistenkt. Det er antatt at man står ganske fritt til å trekke denne grensen basert på reelle hensyn. Generelt kan det sies at en person vil være mistenkt når vedkommende står så sentralt i etterforskingen at etterforskingen må sies å være «rettet mot ham». Det vil være relevant å se hen til om personen har behov for de rettigheter loven gir mistenkte. For å ha rett til innsyn må mistanken være aktuell.

Kort om sakens dokumenter. Innsynsretten gjelder «sakens dokumenter». Dette begrepet omfatter dokumenter som er fremkommet eller blitt til under etterforskingen av den saken tiltalen gjelder, uavhengig av om de er påberopt som bevis av påtalemyndigheten, eller om de inneholder opplysninger av betydning for avgjørelsen av saken, jf. Rt 2011, s. 1188.

I en sak med flere mistenkte er utgangspunktet at alle har krav på innsyn i alle saksdokumentene, med unntak for dokumenter som bare gjelder andre mistenktes forhold, jf. straffeprosessloven § 242 fjerde ledd. Ved tvil om dokumentet angår vedkommende forhold, bør det gis innsyn.

Interne dokumenter inngår ikke i «sakens do-

kumenter». Som eksempler er det i rettspraksis vist til tips og arbeidsnotater. Korrespondanse og taktiske vurderinger kan også omfattes av dette unntaket, se RG 1998, s. 922. Begrunnelsen for unntaket er at påtalemyndigheten har et visst behov for å kunne arbeide internt og uforstyrret med egne vurderinger før det tas beslutninger som meddeles utad.

Normalt større adgang til å nekte innsyn tidlig i etterforskingen. Retten til dokumentinnsyn er en viktig rettighet og en grunnleggende forutsetning for muligheten til kontradiksjon. Unntak fra – eller mer aktuelt, midlertidige utsettelse av – denne rettigheten krever derfor en begrunnelse knyttet til de vilkårene loven oppstiller.

Det kan her være grunn til å merke seg at politiet under etterforskingen har en lovbestemt plikt til å klarlegge både det som taler mot mistenkte, og det som taler til fordel for ham, jf. straffeprosessloven § 226. Under ordinær etterforsking vil mistenkte således ikke ha noe løpende og egentlig behov for å etterprøve etterforskingen. Sagt på en annen måte er det normalt ingen vesentlige kontradiksjonshensyn som gjør seg gjeldende på dette stadiet av saken. Dette stiller seg selvsagt annerledes ved rettslig etterforsking, og særlig dersom mistenkte pågripes og fremstilles for fengsling. I de tilfellene har han imidlertid også krav på offentlig oppnevnt forsvarer, og denne har igjen krav på dokumentinnsyn for dokumenter fremlagt i rettsmøte.

I Rt 2004, s. 1308, kom Høyesterett til at påtalemyndigheten midlertidig kunne avslå en begjæring om dokumentinnsyn ut fra ressurs- og prioriteringshensyn. Mistenktes behov for kontradiksjon i den aktuelle fasen ble trukket frem som et av momentene i vurderingen. I dette konkrete tilfellet ble det konkludert med at hensynet til mistenktes kontradiksjonsrett ikke alltid måtte prioriteres fremfor andre, presserende arbeidsoppgaver i politiet. Det ble imidlertid understreket at utsettelsen måtte være midlertidig. Se også Rt 2007, s. 1251, om grensene for slike utsettelse.

Den konkrete avveiningen mellom mistenktes og påtalemyndighetens behov som det gis anvisning på i disse avgjørelsene, er vel også noe av grunnen til at et krav om innsyn lettere vil kunne nektes innledningsvis i etterforskingen enn når etterforskingen har pågått lenge. Dette er blant annet lagt til grunn i Rt 2003, s. 877. I tillegg til at behovet for kontradiksjon i en tidlig fase av etterforskingen nok ikke vil være svært fremtredende, vil politiet innledningsvis i etterforskingen regelmessig ha større behov for å holde kortene tett til brystet av taktiske grunner. Den konkrete avveiningen vil da i denne fasen ofte bli at det er grunnlag for å nekte innsyn.

Hva er etterforskingshensyn? Når det fremsettes en begjæring om dokumentinnsyn, er det imidlertid normalt ikke tilstrekkelig å vise til at man ikke kan se at mistenkte har dokumentet et behov for innsyn. Begrensningen i retten

Straffeprosessloven § 242: Etter begjæring fra statsadvokaten kan tingretten som en enkeltstående rettshandling, jf. § 272 a, ved kjennelse beslutte at påtalemyndigheten kan nekte den mistenkte og forsvareren innsyn i opplysninger som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken, når det om innsyn gis, kan være fare for

- a) en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet,
- b) at muligheten for en person til å delta skjult i etterforskningen av andre saker som nevnt i andre ledd, blir vesentlig vanskeliggjort,
- c) at muligheten for politiet til å forebygge eller etterforske forbrytelser som nevnt i annet ledd, blir vesentlig vanskeliggjort fordi informasjon om andre saker eller om politiets metodebruk blir kjent, eller
- d) at politiets samarbeid med et annet lands myndigheter blir vesentlig vanskeliggjort.

til dokumentinnsyn må som nevnt forankres i konkrete etterforskingshensyn. Spørsmålet blir da hva som nærmere ligger i lovens begrep «skade eller fare for etterforskingens øyemed»?

Normalt har dette begrepet blitt ansett synonymt med faren for bevisforspillelse, se som eksempel Rt 2004, s. 1308, avsnitt 42. Bestemmelsen er imidlertid ikke avgrenset til dette. Det vil være tilstrekkelig at mistenkte ved å få innsyn settes i stand til å vanskeliggjøre etterforskningen i vid forstand. Bevis trenger altså ikke nødvendigvis å gå tapt. Dersom innhentingen av bevis eller andre sider ved etterforskningen forvansktes, vil det kunne være tilstrekkelig til å nekte innsyn.

Et praktisk eksempel på grunnlag for å nekte dokumentinnsyn er gitt i Rt 2003, s. 1599. Her var innsyn nektet i en rekke dokumenter på grunn av faren for at mistenkte ville kunne tilpasse sin forklaring dersom han fikk se dokumentene. Mistenkte hadde så langt nektet å avgi forklaring til politiet.

Denne begrunnelsen vil også være relevant selv om man ikke har grunn til å frykte at mistenkte vil nekte å avgi forklaring. Faren for tilpasning av forklaring vil selvsagt også kunne være reell i andre tilfeller der mistenkte ikke har forklart seg ennå. Det vil for eksempel ofte være uheldig at en etterforskning som bygger på en anmeldelse, innledes med at mistenkte får anmeldelsen til gjennomlesning før han forklarer seg. Dette gjelder også når anmeldelsen er fra et forvaltningsorgan, og det må kunne antas at mistenkte allerede er kjent med hovedtrekkene i forvaltningens argumentasjon på grunn av sin kontakt med forvaltningen om saken før anmeldelse. Faren for at mistenkte går lenger i å snakke med andre som er aktuelle for avhør, tilpasse sin egen versjon av saken eller fjerne eller forandre bevis, øker normalt når han blir kjent med at forholdet har «eskalert» fra en dispuTT med forvaltningen til en politisak. Dessuten erfarer politiet regelmessig at anmeldelsen inneholder noen opplysninger som mistenkte

ikke var kjent med eller har tenkt gjennom. Disse opplysningene bør han få servert første gang i politiavhør. Et sitat fra et delvis avslag på dokumentinnsyn i en ØKKOKRIM-sak, hvor det allerede var foretatt en del avhør, kan illustrere poenget:

«Jeg (statsadvokaten, red. anm.) har særlig vurdert innsyn i anmeldelsen, men i denne saken gir den i nokså stor grad uttrykk for hvordan de ulike impliserte ser på saken. Det ønsker vi ikke å gi ut før ytterligere avhør er foretatt.»

Eksempler på andre dokumenter det kan være praktisk å unnta inntil mistenkte har forklart seg, kan være andre mistenktes forklaringer, dokumentbevis man ønsker å få en umiddelbar reaksjon på, eller dokumenter man

Hvis mistenkte gis innsyn i sin egen forklaring i en slik situasjon, får han et bedre grunnlag for å holde fast ved sin konstruerte historie

ikke ønsker at mistenkte skal kunne konstruere en forklaring om. Sakkyndigrapporter eller ulike tekniske funn kan også være aktuelt å holde tilbake dersom innsyn kan føre til at mistenkte vil kunne tilpasse sin forklaring til disse.

Det kan også være nødvendig å unnta mistenktes egne forklaringer fra innsyn. Dette vil være aktuelt dersom man mistenker at mistenkte ikke har forklart seg sannferdig, og man ønsker et nytt avhør av vedkommende. Hvis mistenkte gis innsyn i sin egen forklaring i en slik situasjon, får han et bedre grunnlag for å holde fast ved sin konstruerte historie. Innsyn vil da kunne nektes frem til vedkommende er avhørt på nytt for å få avdekket hvorvidt den første forklaringen var uriktig.

Innsyn vil også kunne nektes dersom det er fare for at mistenkte vil fjerne bevis eller viktige spor dersom han får innsyn i hva han er mistenkt for. At flere mistenkte vil kunne samordne sine forklaringer, er også et relevant moment som kan tale for å nekte innsyn, se Rt 1997, s. 138. Faren for påvirkning eller forulemping av vitner kan også tilsi at innsyn bør nektes, se som eksempel Rt 1996, s. 1736.

Den konkrete vurderingen (av hvert enkelt dokument).

Det trenger ikke foreligge sannsynlighetsovervekt for at innsyn vil få negative følger for etterforskningen, men det må være holdepunkter i saken for at dette kan skje, se Rt 2004, s. 1308. En teoretisk mulighet vil derfor ikke være tilstrekkelig til at farekravet er oppfylt.

Sakens art og omfang er også av betydning ved vurderingen, se Rt 2004, s. 1308. Er det en stor sak med mange aktører, kan det være mer aktuelt å nekte innsyn. Bevisforspillelsesfaren blir da mer aktuell, og taktiske etterforskingshensyn mer tungtveiende.

Unntak fra innsyn må vurderes konkret for hvert enkelt dokument, jf. Rt 1998, s. 1853. Dersom samme begrunnelse gjør seg gjeldende for en gruppe dokumenter, kan det imidlertid gis en felles begrunnelse for hvorfor innsyn ikke kan gis for disse, se Rt 1995, s. 935. Det kan være grunnlag for å unnta dokumentene i sin helhet. En samlet begrunnelse kan gis dersom denne er dekkende for samtlige dokumenter, se Rt 1998, s. 1153.

Når dokumenter har vedlegg, må innsynsvurderingen også omfatte disse. Et vanlig spørsmål er om det kan gis innsyn i hoveddokumentet, for eksempel en anmeldelse, men ikke i ett eller flere vedlegg. Da er det viktig å se på hvor tett innholdet i hoveddokumentet er knyttet til vedleggene. Med andre ord om innsyn i hoveddokumentet også i realiteten vil røpe vedleggsopplysningene som man ønsker å holde tilbake.

Rettsvillfaring i miljøraker

TEKST: FØRSTESTATSADVOKAT HANS TORE HØVISKELAND, ØKOKRIM // hans.tore.hoviskeland@politiet.no

På miljøområdet finst det tallause reglar som skal følgjast, og mange av desse er strafflagde. Ofte viser den personen som har brote miljølovgivinga, til at han ikkje visste handlinga var ulovleg. Den som ikkje veit dette, kan få straffa sett ned eller sleppe straff. Det følgjer av straffelova § 57. Det ligg då føre ei rettsvillfaring. For at dette skal skje, må rettsvillfaringa vere unnskyldeleg (aktsam), og i praksis godtek retten dette berre i sjeldne tilfelle. Det er difor viktig å klarleggje under etterforskinga om rettsvillfaringa var aktsam.

Når det gjeld lovgivinga som skal verne miljøet, går det fram av rettspraksis at det er strenge krav til plikta til å undersøkje nærmare om ei handling eller verksemd er lovleg eller ikkje. I denne artikkelen vil eg gå gjennom nokre av desse dommane og peike på nokre av dei undersøkingane ein bør gjere for å få klarlagt om handlinga er lovleg eller ikkje.

Den klare hovudregelen er at den som gir seg inn på eit spesielt fag- eller aktivitetsområde, pliktar å kjenne regelverket på området fullt ut. For at ei rettsvillfaring skal vere unnskyldeleg, må ho ikkje i det heile taket kunne leggst tiltalte til last.

Krava er så strenge fordi det ikkje skal vere ein fordel å late vere å skaffe seg kjennskap til lover eller forskrifter ein kan kome til å bryte. To hovudkrav er stilte opp for lovkunnskapen: For

det første at alle kjenner dei meir alminnelege straffeboda. Desse gir reglar om det alminnelege samkvemmet mellom borgarane. For det anna må den som driv eit yrke, eller har ein bestemd hobby, kjenne særreglane på området, sjå til dømes Rt 1991, s. 385.

Grensa mellom rettsvillfaring og faktisk villfaring kan reise mange spørsmål, men når skyldkravet er aktlaus, som det som regel er på miljøområdet, så betyr det ingenting om det er snakk om det eine eller det andre, jf. Rt 1977, s. 391.

Kulturminne. I kulturminnesaker er det ikkje uvanleg at ein person vedgår at han har fjerna eit kulturminne. Samtidig viser han til manglande kjennskap til regelverket. Han var til dømes ikkje kjend med at buplassane var freda

etter kulturminnelova. Etter rettspraksis skal det svært mykje til for at dette frittek han for straff. Rettsvillfaringa må i så fall vere unnskyldeleg (aktlaus), og det fører berre i unntakstilfelle til straffridom.

Personar som bryt kulturminnelova, gjer til tider òg gjeldande at området er undersøkt for kulturminne, og at dette gir grunnlag for å statuere unnskyldeleg rettsvillfaring. I slike tilfelle er det uansett aktlaust å ikkje undersøkje nærmare før ein sett i gang tiltaket. I Rt 2010, s. 1293, som gjaldt brot på kulturminnelova, gjorde dei tiltalte gjeldande at dei måtte frifinnast på grunn av unnskyldeleg rettsvillfaring. Her nøyer Høgsterett seg med å vise til at dei tiltalte «var kjent med at det forelå et automatisk vernet kulturminne ved Onarheim kirke, at de kjente til at spørsmålet om anlegg av en midlertidig vei over bøen, slik

At ein yrkesutøvar kan basere seg på eit regelinformasjonssystem som er spesielt retta mot yrkesgruppa, er kanskje ei meir lempelig vurdering enn den som tradisjonelt blir lagd til grunn

det opprinnelig var planlagt, måtte forelegges kulturminnemyndighetene, og at de ikke gjorde noe for å avklare den rettslige situasjonen før de begynte å anlegge den midlertidige veien 2. januar 2006».

Med jamne mellomrom bryt kommunar kulturminnelova ved at dei ikkje sender søknader om byggjetiltak vidare til fylkeskommunen der tiltaket kan gå ut over eit kulturminne. I Follo tingretts dom av 28. oktober 2008 gjorde ein kommune unnskyldelig rettsvillfaring gjeldande. Kommunen hadde i dette tilfellet ikkje meldt frå til kulturminnemyndigheita i fylkeskommunen om eit byggjetiltak i sikringssona for ein gravhaug. Retten uttalte at dei tilsette på byggjesaksavdelinga plikta å setje seg inn i regelverket, og at det var aktaust å fullt og heilt byggje på oppmålingane tiltakshavaren hadde gjort.

Plan- og bygningslova. Det hender at ein utbyggjar som bryt plan- og bygningslova,

hevder at han har handla lojalt og i tråd med føremålet til lova ved å velje eit alternativ han meinte var mindre tyngjande enn det tiltaket han visste var søknadspliktig. I ein slik situasjon er det likevel aktaust ikkje å undersøkje rettstilstanden før utbygginga blir sett i gang.

Det er ikkje uvanleg at mange, til dømes i utbyggingssaker, meiner styresmaktene har gitt løyve til utbygginga ved konkludent åtfærd. I Rt 1979, s. 411, som gjaldt meirverdiavgiftslova, argumenterte tiltalte med at kemneren hadde friteke for plikta til trekkje skatt gjennom konkludent åtfærd. Dette argument førde ikkje fram, for lova gir ikkje kemneren høve til dette.

Ulovleg fiske. Enkelte som blir tekne for ulovleg fiske, til dømes hummarfiske, hevdar dei ikkje var klar over regelverket. Den klare hovudregelen er her, som elles på miljøområdet, at den som gir seg inn på eit spesielt fag- eller aktivitetsområde, pliktar å kjenne regelverket på området fullt ut.

I Rt 1975, s. 143, hevda ein person at han var ukjend med regelverket, som sa at det ikkje var lov å fiske med teiner i området. Høgsterett uttalte at når tiltalte bestemte seg for å setje ut ei rekke teiner innan eit sjøområde som er kjent som rikt på skaldyr, burde han ikkje ha nøgd seg med at seljaren sa han kunne bruke teinene overalt utan å kome i konflikt med fiskerireglar. Han hadde ikkje fiska i farvatnet tidlegare, og Høgsterett fann at han burde ha undersøkt nærmare hos politiet, lensmannen eller Fiskeriinspektørkontoret kva slags reglar som gjeld for teinefiske innan sjøområda i Østfold i fredingstida for hummar.

I september 2009 i Oslofjorden i Asker blei ein fiskar teken for å ha fiska med garn om lag 240 meter innanfor fredingssona. I tingretten hevda tiltalte blant anna at han ikkje var kjend med at det var slike restriksjonar for fiske der han hadde sett garnet, og at restriksjonsgrensa verken var markert på kart eller i terreng. Tingretten kom til at det låg føre ei unnskyldelig rettsvillfaring, og fiskaren blei difor litt overraskande frifunnen. Påtalemakta anka frifinninga. Lagmannsretten (Borgarting lagmannsretts dom av 3. september 2010) kom til at tingretten hadde lagt til grunn ei for mild aktsemdsnorm når retten hadde funne at fiskaren ikkje kunne lastast for at han ikkje visste kor regulerings-

grensa gjekk, eller at han ikkje undersøkte om det fanst noka slik grense, og kor ho eventuelt gjekk.

Motorferdsel. I tre høgsterettsavgjerder som alle gjaldt motorferdselslova – Rt 1992, s. 8, s. 564 og s. 1 120 – uttalte Høgsterett at det er grunn til å setje klare krav til å undersøkje nærmare om ei handling eller verksemd er lovleg eller ikkje.

Naturvernområde. Det finst mange døme på at personar eller føretak som bryt regelverket i eit naturvernområde, gjer gjeldande rettsvillfaring. Det skjedde til dømes i Rt 2009, s. 1079, den såkalla helikopterdommen. Denne saka gjaldt spørsmålet om det låg føre unnskydeleg rettsvillfaring då eit helikopter landa i eit landskapsvernområde, og om NRK hadde medverka og eventuelt skulle få føretaksstraff. Landinga med helikopter i et landskapsvernområde var eit brot på forbodet i verneforskrifta mot å flyge under 300 meter. Verneforskrifta var kunngjort på vanleg måte i Norsk Lovtidend og lokalaviser og var tilgjengeleg hos forvaltinga. Men ho var ikkje teken inn i det informasjonssystemet som Avinor utarbeider for norske pilotar. Dette systemet omfatta òg verneområde. Flygaren hadde nøgd seg med å konsultere dette informasjonssystemet til Avinor. Det synst som Høgsterett legg til grunn at det kunne vere tilstrekkeleg viss informasjonssystemet til Avinor generelt var rekna som påliteleg og oppdatert, og det militære kartet ikkje var vanleg brukt i sivil luftfart. Ved ny behandling i lagmannsretten blei flygaren frifunnen, blant anna fordi det var manglar ved det informasjonssystemet som luftfartsstyresmaktene rekna som ei primær og tilstrekkeleg kjelde for pilotar. Inge Lorange Backer tek spørsmålet opp på side 602 i *kommendarutgåva til naturmangfaldlova* (2010): Det at ein yrkesutøvar kan basere seg på eit regelinformasjonssystem som er spesielt retta mot yrkesgruppa, er kanskje ei meir lempelig vurdering enn den som tradisjonelt blir lagd til grunn. NRK-medarbeidarane som blei transporterte med helikopter, blei derimot dømde for handlinga. Dei visste dei skulle lande på ein stad der var ein rettsvist som gjaldt ei verneforskrift, og retten meinte rettsuvisse deira var aktlaus.

Ofte kan rettsuvisse skyldast ei misforstå-

ing av dei aktuelle reglane. Tiltalte gjorde dette gjeldande i Rt. 2002, s. 1069. Høgsterettssaka gjaldt hogst i eit naturreservat, og tiltalte meinte verneforskrifta gav han rett til å hogge trær for å skjotte skogen. Fleirtalet i Høgsterett kom til at omsynet til effektiv handheving tilsa strenge krav til aktsemda. Tiltalte hadde verken handla lojalt mot føremålet for vernevedtaket eller forsøkt å kontakte miljøvernmyndigheita før han starta hogsten.

Ved dom av 23. mai 2000 gav Oslo byrett to personar 5000 kroner i bot fordi dei hadde ankra opp båtane sine i eit naturvernreservat i indre Oslofjord. Båtførarane viste til at dei ikkje visste det var forbode å ankre opp, og at det ikkje var sett opp skilt. I denne saka

Det er ikkje uvanleg at mange miljøkriminalitetssaker endar med frifinning i tingretten, for så å ende med domfelling i lagmannsretten eller Høgsterett

uttalte retten at den klare hovudregelen er at den som går inn på eit spesielt fag- eller aktivitetsområde, pliktar å kjenne regelverket på området fullt ut.

Et anna argument som ein mistenkt ofte nyttar som grunnlag for rettsvillfaringa, er at formuleringane i verneforskrifta er uklare. Dette kom blant anna opp i ei sak for Agder lagmannsrett (RG 2001, s. 404). Tiltalte blei teken for å ha kjørt traktor gjennom eit naturvernreservat. Lagmannsretten kom til at når tiltalte ikkje hadde lese forskrifta, kunne han vanskeleg gjere gjeldande ei uklar formulering i verneforskrifta som grunnlag for rettsvillfaring. Om tiltalte hadde lese regelen, måtte han i det minste ha blitt i tvil om kjøringa var lovleg, og i det minste burde han då ha kontakta forvaltinga for å få avklart dette.

Nokre andre døme. Viss lovbyrtaren har ei underordna stilling og handlar etter ordre frå ein overordna, kan det lettare bli tale om unnskydeleg rettsvillfaring. Eitt døme på dette er

Rt 1956, s. 738, der nokre fangstmenn var tiltalte for ulovleg sinking av fugleegg på Svalbard. Høgsterett frifann på grunn av unnskydeleg rettsvillfaring. Retten la blant anna vekt på at ein overordna hadde gitt ordre om eggsankinga, og at fangstmennene difor måtte rekne med at handlinga var lovleg. Se òg Rt 1976, s. 165 og Rt 1990, s. 1 300.

Utlendingar forsvarar seg ofte med manglande kjennskap til mange av lovene på miljøområdet. I slike tilfelle vil ei rettsvillfaring sjeldan eller aldri bli vurdert som unnskydeleg.

Det vil vere lettare å seie at det ligg føre ei unnskydelig rettsvillfaring dersom regelen er heilt ny. Det gjeld særleg viss kunngjeringa av regelen ikkje har vært så effektiv som ho burde være. Men gjeld det eit område der det stadig kjem nye reglar (til dømes innanfor fiskerilovgivinga), vil retten krevje at folk held seg oppdaterte på dei. Men folk skal ha hatt høve til å gjere seg kjende med regelen.

Vidare vil den som stiller eit klart og etter tilhøva enkelt spørsmål til rett styresmakt, normalt vere i unnskydeleg rettsvillfaring om han innrettar seg etter svaret, og det skulle vise seg å vere gale. Det er likevel ein føresetnad at han gir representanten for styresmaktene all den informasjonen som er nødvendig for å vurdere saka, blant anna om informasjonen er fullstendig og nøyaktig, og at han ikkje «pyntar på» eller tonar ned den verksemda han skal til å utføre. Vidare må svaret sjølvsagt vere klart nok og ikkje heilt usannsynleg, og han må ikkje gå lenger enn svaret opnar for.

Det er ikkje uvanleg at mange miljøkriminalitetssaker endar med frifinning i tingretten, for så å ende med domfelling i lagmannsretten eller Høgsterett. I tilfelle der tolkinga av lova har vært tvilsam, til dømes der dommarar i ulike instansar har forstått lova på ulikt vis, vil ikkje tiltalte blir klandra for den uriktige rettsoppfattinga, men for at han tross tvilen som fanst, handla utan å forsikre seg om at det var i orden. Det er altså ikkje noko særleg omstende at dommarar i ulike instansar har forstått lova ulikt.

Viss påtalemakta kjem til at rettsvillfaringa er unnskydeleg, skal ho leggjje bort saka fordi det ikkje ligg føre ei straffbar handling. I praksis vil påtalemakta ofte leggjje bort slike saker på grunn av bevismangel.

VIKTIGE DOMMER I MILJØSAKER 2012

(AVGJØRELSE FRA HØYESTERETT, SAMT LAGMANNSRETTS- OG TINGRETTSDOMMER AV PRINSIPIELL BETYDNING)

Høyesterett

Landing er landing

Rt. 2012 s. 752

Under jakta i Vindafjord i Rogaland høsten 2009 ble en felt kronhjort fraktet ut fra jaktvaldet med helikopter. Om opplastingen av dyreskrotten skriver ting- og lagmannsretten, som Høyesterett viser til:

«Da B var kommet ned til dyret, plasserte A helikopteret rett over dyret, i en høyde på cirka 15 meter. B festet deretter dyreskrotten til lastelina, som hang ned fra helikopteret, og skrotten ble deretter løftet fra bakken og fløyet hengen under helikopteret fram til Bs bopel i Hervik i Tysvær, der den ble tatt hånd om, slaktet og hengt på kjølerom. (...) Det nevnes at helikopteret ifølge tiltaltes forklaring ble stående over stedet i 5–10 minutter mens hjorten ble festet til lastelinen.»

Høyesterett kom frem til at dette ikke kunne regnes som «landing» etter motorferdselloven § 2 første ledd, og er med andre ord ikke straffbar motorferdsel i utmark. Det ble lagt vekt på hva som var en naturlig forståelse av lovens ordlyd, og på at forarbeidene ikke støttet en utvidende tolkning.

Høyesterett var enig i at formålsbetraktninger kunne tale for at slik virksomhet skulle omfattes av lovens begrep «landing»:

«Et helikopter i 15 meters høyde over bakken utgjør utvilsomt et betydelig støyelement. Det må gjelde desto mer når helikopteret befinner seg i den høyden i en periode på 5–10 minutter. Dyre- og fuglelivet kan bli forstyrret, og verdien for rekreasjon forringet. Formålene bak loven kan på denne bakgrunn tilsa at vårt tilfelle likestilles med en landing i utmark.»

Vekten av formålsbetraktningene ble imidlertid etter Høyesteretts syn svekket av at motorferdselloven selv gjør unntak ut fra blant annet hensynet til nødvendig transport av person og gods.

For Høyesterett ble, naturlig nok, lovskrevet

i EMK artikkel 7 av sentral betydning, jf. avsnitt 25 og 26 med videre henvisninger. Norges forpliktelser etter denne bestemmelsen har stått sentralt i flere høyesterettsavgjørelser den senere tiden (Høyesterett drøfter sjeldnere Grunnloven § 96), og et inntrykk er at kravet til klarhet, tilgjengelighet og forutsigbarhet i hvert fall ikke er blitt mindre gjennom disse avgjørelsene. For helikopterflyging medfører dette, sammenholdt med øvrige rettskilder Høyesterett viser til, at gjeldende rett nå er slik:

«[d]et er straffbart å lande i egentlig forstand i utmark, altså berøre bakken. Lovteksten, lest i sammenheng med forarbeidene, tilsier at begrepet «landing» også omfatter situasjoner der man direkte fra bakken – uten å sette helikopteret ned – kan utføre de samme laste- og losseoperasjoner som ved bakkelanding. Men lengre enn dette er det ikke grunnlag for å gå, og § 2 rammer etter mitt syn ikke aktiviteter i større høyde over bakken.» (avsnitt 27)

Om det er ønskelig at forbudet mot motorferdsel i utmark skal gå lenger enn dette, må lovgiver sørge for det, avsluttet Høyesterett.

Innmark eller utmark?

HR-2012-1183-A

Nok en gang har Høyesterett tatt stilling til skillet mellom innmark og utmark etter frilufsloven, denne gangen i forbindelse med etablering av såkalt kyststi på Nesodden utenfor Oslo. Dette skillet har interesse for politi og påtalemyndighet fordi overtredelse av frilufsloven er straffbart, jf. § 39.

Spørsmålet i saken var om stien gikk gjennom et område som måtte regnes som innmark fordi allmennhetens bruk ville være til «utilbørlig fortrengsel» for grunneieren, jf. frilufsloven § 1a. Høyesterett kom til at dette ikke var tilfelle, og Lovdata oppsummerer rettens argumentasjon slik:

«Ved utilbørlighetsvurderingen la Høyesterett vekt på at grunneieren hadde uteplasser hvor sjenansen fra turgåere måtte regnes

som nærmest ubetydelig, og fant at det ikke var grunnlag for å anta at fremtidig ferdsel ville bli så omfattende at den ville bli til utilbørlig fortrengsel av ham. Grunneierens privatiserende tiltak i strandsonen var uten betydning ved denne vurderingen, men de økte behovet for merking.»

Saken var etter det opplyste en «pilotsak» for andre tvister med grunneiere knyttet til kyststien. Slike tvister kan nok tenkes også i andre kommuner hvor kyststi anlegges, og avsnitt 55 i Høyesteretts dom er da av interesse:

«Etter mitt syn vil det ved utilbørlighetsvurderingen være nærliggende å legge vekt på sannsynligheten for at ferdselen vil øke i overskuelig fremtid. I alle fall bør dette gjelde når det som i vår sak er tale om et tilretteleggende tiltak som merking av en kyststi. Vurdering av prognosen for fremtidig bruk, og hvilken ulempe mulig økt bruk antas å bli for grunneieren, blir særlig fremtredende dersom det gjøres mer omfattende tilretteleggende tiltak, for eksempel anlegg av parkeringsplass, bygging av toaletter og utsetting av avfallscontainere.»

Lagmannsrett

Jaktforbud etter skadeskyting gjelder så lenge plikten til ettersøk gjelder

LF-2011-201260

En mann var etter jakta i Lødding i Namsos i høsten 2009 gitt forelegg for brudd på viltloven § 56 første ledd jf. § 26 nr. 1 jf. forskrift 22. april 2002 om utøvelse av jakt og fangst § 27 første ledd tredje punktum for etter å ha skadeskutt storvilt, å ha gjenopptatt jakten eller påskutt nye dyr mens et ettersøk pågår.

Grunnlaget lød slik:

«Lørdag 31. oktober 2009 i Lødding i Namsos, gjenopptok han jakten og skjøt en elg selv om ettersøk etter elg som ble skadeskutt 30. oktober 2009 fremdeles pågikk. Ettersøket etter den skadeskutte elgen ble avsluttet 2. november 2009, idet elgen ble funnet og avlivet.»

VIKTIGE DOMMER I MILJØSAKER 2012

(AVGJØRELSE FRA HØYESTERETT, SAMT LAGMANNSRETTS- OG TINGRETTSDOMMER AV PRINSIPIELL BETYDNING)

Tiltaltes hovedanførsel for lagmannsretten var at jaktforbudet kun gjelder mens det skadeskytende jaktlag plikter eller faktisk driver ettersøk, og ikke når et annet jaktlag har tatt over ettersøket. Lagmannsretten var ikke enig i dette, og uttalte etter en gjennomgang av rettskildene:

«Lagmannsretten konstaterer at det i utøvelsesforskriften § 27 er innført et jaktforbud mens ettersøk pågår. Hensynene bak en slik bestemmelse synes i hovedsak å være at det skal bli disponibelt mannskap for faktisk å utøve ettersøk, at det er ønskelig å avklare hvilket dyr som er skadeskutt av hensyn til tildelingskvoter og at man ikke risikerer at

et nytt dyr blir skadeskutt før avklaring har skjedd. Plikten for jeger/jaktlag til å foreta ettersøk gjelder ut dagen etter at skadeskyting fant sted. Plikten er til stede innenfor jaktvaldets grenser. Lagmannsretten er ikke i tvil om at jaktvald i utøvelsesforskriften § 27 betyr det samme som definisjonen i § 2 i forvaltningsforskriften. Dette uavhengig av hvordan tidligere forskrifter ble formulert. Skadeskytingen fant sted 30. oktober 2009. Den 31. oktober fortsatte ettersøket innfor valdet, og det skadeskytende jaktlag hadde følgelig plikt til ettersøk hele denne dag. Lagmannsretten ser det slik at denne

plikt ble oppfylt ved at jaktlaget på nabojaktfeltet overtok det videre ettersøk denne dag, en ordning som kommunens ettersøksmann Inge Kvaale aksepterte. Lagmannsretten ser det slik at så lenge As jaktlag hadde plikt til å foreta ettersøk, det vil si ut dagen 31. oktober 2009, og så lenge denne plikten ble oppfylt ved at ettersøk faktisk pågikk, var det ikke adgang for dette jaktlag å gjenoppta ny jakt denne dag. As felling av elgku den 31. oktober 2009 var derfor i strid med jaktforbudet nevnt ovenfor.»

Boten ble satt til 6 000 kroner, subsidiært 12 dager i fengsel.

NYE LOVER OG FORSKRIFTER AV BETYDNING 2012

Fortsatt forbud mot vannscootere.

Forbudet mot vannscooter blir opprettholdt og forskrift om bruk av vannscooter – gitt med hjemmel i lov om fritids- og småbåter – ble vedtatt av Kongen i statsråd fredag 22. juni. Forskriften trådte i kraft 1. juli i år.

Forskriften opprettholder lovens hensyn til sikkerhet og miljø, samtidig som den fortsatt gir kommunen mulighet til å åpne opp for kjøring der dette ikke kommer i konflikt med disse hensynene. Det har siden 2001 vært forbud mot bruk av vannscootere i Norge. Kommunene har etter den nye forskriften plikt til å gi dispensasjon i de områdene noen har søkt om å få kjøre hvis ikke hensynet til miljø eller sikkerhet taler i mot. Den nye forskriften inneholder et kart over områder der kommunene ikke har lov til å tillate vannscooterkjøring. I disse områdene er miljø- og sikkerhetshensynene forhånds-vurdert. Forsettelig eller uaktsom overtredelse straffes med bøter.

Riksadvokaten har i et brev av 6. juli 2012 – til samtlige politimestre og statsadvokatem-beter – redegjort nærmere for håndheving av forbudet mot bruk av vannscootere. Av dette nye håndhevningsdirektivet fremgår det at det etter småbåtloven § 40 er forbudt med bruk av vannscooter med mindre den enkelte kommune ved forskrift har åpnet for slik kjøring. Riksadvokaten skriver blant annet:

«Forbudet mot bruk av vannscooter, jf. småbåtloven § 40 tredje, jf. første ledd, besnå håndhevet full ut for alle typer scooter, uavhengig av EØS-opprinnelse eller ikke. Det innebærer at vannscooterkjøring etter 1. juli 2012 i områder som ikke er åpnet for bruk, jf. forskriften §§ 2 og 3, skal anmeldes, etterforskes og påtaleavgjøres. En rask, effektiv og konsekvent håndheving av forbudet forventes.»

Til slutt i direktivet skriver riksadvokaten: «Bøtene som ilegges skal være følbare.

I tråd med vanlig praksis viker riksadvokaten tilbake for å fastslå det konkrete bøtenivået. Politidistriktene tilrås imidlertid å orientere seg om hvordan praksisen er i nærliggende distrikt.»

Nødverge til forsvar for hund. 1. juli i år

trådte endringen i naturmangfoldsloven § 17 som innebærer at adgangen til nødvergefelling av vilt utvides til angrep på hund, i kraft. Endringen er en direkte følge av rovdyrforliket i Stortinget 2011 og har derfor ikke vært på høring.

Samtidig trådte § 17a om avliving av vilt i rovdyr sikker hegn i kraft.

Anne Helene Berg er siste tilskudd til Miljøkrimavdelingen, hun ble ansatt i våres som førstekonsulent og er som hun selv uttrykker det en «potet», med andre ord hjelper hun til over alt, eksempelvis å utføre støtteoppgaver i etterforskningen, bistå med å behandle straffesaker m.m.

Anne Helene har en cand.mag. i kriminologi, psykologi og engelsk fra Univer-

sitetet i Oslo og University of York. Hun har blant annet jobbet ved den britiske ambassaden i seks år. Første året som estate assistant, de siste fem årene som konsulærassistent og visumbehandler i Consular Section.

Frøydis Nilsen Frøydis Nilsen sluttet seg i sommer til pensjonistenes rekke. De fleste som har jobbet med miljø saker i politiet i Norge kjenner Frøydis som en god kollega, faglig dyktig og alltid engasjert i det som skjer rundt politirollen.

Frøydis startet sitt arbeid med miljø saker ved Oslo politikammer i 1997 ved Trafikk- og miljøavsnittet. Før det hadde hun blant annet jobbet som lensmannsbetjent i Østfold. I perioden 2002 til 2003 var hun også innom ØKOKRIMs miljøteam på et årsengasjement. Hun bidro sterkt til utvikling av miljøfaget og var i tiden før hun sluttet aktiv i å videreføre sin tilegnede kunnskap til andre kolleger blant annet ved å utforme arbeidsmiljøinformasjonen i KO:DE. Frøydis har i mange år undervist på PHS i faget arbeidsmiljøkriminalitet, også de som nå i høst gjennomfører denne utdanningen vil få stifte bekjentskap med henne.

ØKOKRIM

FØRSTESTATSADVOKAT & STATSADVOKAT

ØKOKRIM har eit ledig embete som førstestatsadvokat (teamleiar) ved Miljøkrimavdelingens påtale- og etterforskningsteam som arbeider med straffesaker innanfor områda forureinings-, natur-, kunst-, kulturminne- og arbeidsmiljøkriminalitet.

I tilfelle internt opprykk, blir det ledig eit embete som statsadvokat på same team. Søkjer du både embeta, må du registrere to søknader. Både stillinger finn du på okokrim.no – jobb – førstestatsadvokat/statsadvokat.

Kontaktperson: avdelingsleiar Hans Tore Høviskeland, tlf. 23 29 10 00.

Søknadsfrist: 05.09.2012

ØKOKRIM Telefon: +47 23 29 10 00 // www.okokrim.no

MATERIELLFRIST MILJØKRIM 3/2012:

16. november

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på www.miljokrim.no

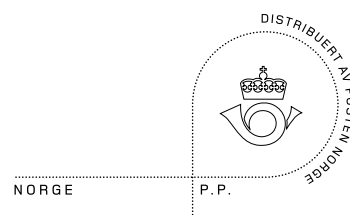

Returadresse:

ØKOKRIM

Pb. 8193 DEP

0034 OSLO

NESTE NUMMER

KOMMER I DESEMBER 2012

ØKOKRIM

**– Verner viktige
verdier**